БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

ШЫН

СЭКП-нин Тыва обкомунуң болгаш Кызыл хооркомунуң,

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң органы

1925 чылда үндезилеттинген

1963 ч. ЯНВАРЬ 9 СРЕДА № 7 (5411).

Өртээ 2 көп,

ТЫВА АССР-НИҢ АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ РАЙОН, ХООРАЙ, КӨДЭЭ БОЛГАШ СУУР СОВЕТТЕРИНГЕ СОҢГУЛДА ЧОРУДАР ДУГАЙЫНДА

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

Тыва АССР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының район, хоорай, кӨдЭЭ болгаш суур Советтериниң сески чыылдазының бүрүн эргелери 1963 чылдың март 5-те төнери-биле холбаштыр, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң **доктаадыры болза:**

1963 чылдың март 3-те воскресеньеде Тыва АССР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының район, хоорай, кӨдЭЭ болгаш суур Советтеринге соңгулданы чорудар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы Б. ДОЛЧАҢМАА.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң секретары Г. ИВАНОВ.

Кызыл хоорай, 1963 чылдың январь 7.

Тыва АССР-ниң район (хоорай) улус судтарының улус төлээлериниң соңгулдазын чорудар дугайында

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

Тыва АССР-ниң район (хоорай) улус судтарының улус төлээлериниң бүрүн эргелериниң хуусаазы төнгени-биле холбаштыр база РСФСР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң 1962 чылдың ноябрь 9-тағы чарлыы-биле дүүштүр Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң **доктаадыры болза:**

1963 чылдың февраль 9-тан март 1-ге чедир үеде Тыва АССР-ниң район (хоорай) улус судтарының улус төлээлериниң соңгулдазын ажылчы чоннар депутаттарының районнар болгаш Кызыл хоорай Советтериниң күүсекчи комитеттери чорудар.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң даргазы Б. ДОЛЧАҢМАА.

Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң секретары Г. ИВАНОВ.

1963 чылдың январь 8. Кызыл хоорай.

Районнарның партия конференциялары

Даарта Өвүр районнуң партия конференциязы болур. Дараазында хүн Бии-Хем болгаш Каа-Хем районнарның партия конференциялары болуп эрттер. Оон соонда Тожу, Улуг-Хем районнарның партия конференциялары болур. Үстүнде районнарның партия конференцияларынга партия райкомнарының отчёттарын чугаалажыр.

А дараазында болур Барыын-Хемчик, Тес-Хем, Чөөн-Хемчик болгаш Таңды районнарның партия конференцияларынга СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң түннелери болгаш түстүс районнарның партия организацияларының сорулгаларының дугайында айтырыгны чугаалажыр. Бүгү районнарга партия райкомнарының чаа составтарын соңгуур.

Районнарның партия конференциялары болза, оларның амыдыралынга политиктиг улуг болуушкун. Олар бо чылын СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң шиитпирин ёзугаар эртип турар болгаш төөгүлүг чеди чылдың бо бешки чылының мырынай эгезинде болуп эртип турар болганда база бир онза ужур-дузалыы ында.

Чоокта чаа бистиң чурттуң өске областарында, крайларында, автономуг болгаш эвилелдешкен республикаларында колхоз-совхозтарның девискээр аайы-биле бүдүрүлге эргелелдеринде партия комитеттериниң конференциялары болуп эрткилээн болгай. А бистиң республиканың онзагай байдалын, девискээриниң тарамын болгаш кӨдЭЭ, ырак черлерде чурттап турар чонунуң амыдыралының культурлуг деннелиниң ам-даа чавызын барымдаалаап районнарны хевээр арттырарын өске чамдык ийи-чаңгыс национал округтар болгаш областар-биле кады биске база партияның Төп Комитеди чөпшээрээн. Ынчангаш районнарның партия конференцияларының ам болуп турар ужуру база ол.

Районнарның партия конференцияларының делегаттары болза район бүрүзүнде ажыл-агый, культура тургузуушкунун, ажылчы чоннарның политиктиг кижизидилгезин болгаш оларның үргүлүг өзүп турар материалдыг, культурлуг негелделерин хандырарын партия райкомнары канчаар удуртуп келгенинге чогуур уне-лелди бӨзӨрлер. Чеди чыл планының онаалдалары канчаар күүсеттинип турарын, малды өстүрериниң, эзт, сүт, дүк бүдүреринің болгаш күрүнеге садарының база чер ажылының сорулгалары канчаар боттанып турарын эки анализтеп көөр херек.

Кайда-даа партия организациязының ажыл-чорудулгазын анализтеп кӨӨрде удуртулга болдурар магалыг документилер ам бисте бар. Ол болза СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунга эш Н. С. Хрущевтуң илеткели болгаш ол Пленумнуң доктаалы. Ажылагыйга партийжи удуртулганы эде тургузары-биле болгаш партийжи ажылга бүдүрүлге принципин барымдаалаары-биле холбашкан бүгү айтырыгларны ол төөгүлүг документилерде тодаргай чугаалап каан.

Бистиң республиканың чамдык партия болгаш совет органнарының ажыл-чорудулгазынга кандыг-бир кампанияга алзыр, ден-дески эвес ажылдаар үүлдер бар. СЭКП-ниң Барыын-Хемчик райкому болгаш райкүүском күскү уеде чүгле дүжүт ажаап алыышкыны-биле дүвүрээш районда коммунал албан черлериниң, ылангыя Ак-Довураクта Даг-дүгү комбинадының тудуг эргелериниң кышка белеткелинче кичээнгей салбайн барган. Чүгле оон ужурунда ам Кызыл-Мажалыкта электри станциязы үзүктелиишкиниг ажылдап турар болгаш Ак-Довураクта тудуг эргелели кышкы байдалга ажылдаарынга шуут белен эвес болган. Ындыг янзы чаңгыс талалай бӨӨр чоруктар өске-даа райкомнариың, райкүүскомнарның ажылының практиказында ам-даа бар. Районнарның партия конференцияларының делегаттары бо айтырыгже онза кичээнгей салып, каяа-даа, кандыг-даа ажылга дески эвес, үе-үеде чаңгыс талалап ажылдаар чорукту болдурбас дугайында тодаргай саналдарын бӨӨр ужурлуг.

Кандыг-даа удуртукчу бүрүзүнүң даандырган ажылга харыысалгазын бедидиринче СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунга илеткелинге эш Н. С. Хрущев улуг кичээнгей салган болгай. Партия эге организацияларының секретарьларының, ажыл-агыйларның, албан организация черлериниң удуртукчуларының ажылының стилинче, партияның, күрүненің идегээн ажылын олар канчаар күүседип турарынче районнарның партия конференциялары улуг кичээнгейни салыры чугула. Бо талазы-биле шүүмчүлелдер принципиалдыг болгаш бар четпестерни моон соңгаар чайладырынче тодаргай угланган турар ужурлуг.

Хүн бүрүнүң амгы чугула ажылдарының дугайын районнарның партия конференциялары оюп эртип болбазы черле чугаажок. Ылангыя мал кыштагладыышкынында байдал ам чер-черде кандыг болуп турарыл, черле ынчаш малчыннарның чурталгазының культурлуг деннелин чоокку чылдарда шуут бедидерде, оларның амыдыралынга таарымчалыг байдалды тургузарда кандыг хемчеглер чорутса эки дӨӨрзин конференцияларның делегаттары шынгыы чугаалашса чогуур. Соок, самдар өглерде чурттап турар, оон кедерезе ол өглериниң бир чартыын долдур анай-хураганнар, бызаалар баглап алган, мындыг таарымча чок байдалда чурттап турар малчыннар барык район санында хөй. Кыштагларга малчыннар чурттаар эки шынарлыг бажыңнарны, четчир саныг улуг болгаш чаш мал кажааларын хөйну тударынче улуг кичээнгейни салыр херек.

Бо чылын эки дүжүт өстүрүп алыры часкы тарылгага хынамчалыг белеткелден шуут хамааржыр. Амдаа дыка хөй ажыл-агыйлар кӨдЭЭ ажыл-агый техниказын септээринин доктааткан графигин үзүп турарлар, техника септелгези ниитизи-биле кончуг оожум чоруп турар-дыр.

Партия чырыдыышкынының четкизинде политиктиг өөредилгенин байдалын, ажылчы чоннун коммунистиг кижизидилгези районнарда кандыг байдалдыг тургустунганын, бүгү-ле культура-чырыдыышкын албан черлериниң, улус өөредилгезинин, кадык камгалалының ажылының байдалын, чер-чер Советтериниң, профавилелиниң болгаш комсомолдуң чер-черде организакчы ажыл-чорудулгазын район конференцияларының делегаттары бүгү талалыг анализтеп көөр ужурлуг.

Бистиң республиканың районнарының партия конференциялары болза СЭКП-нин XXII съездизинин, оон ТК-зының март, ноябрь Пленумнарының шиитпирлерин СЭКП райкомнары канчаар күүседип турарының база бир хынаалдазы болур болгаш республиканың кӨдЭЭ ажылагыйын ам-даа дүрген хөгжүдериниң перспективтиг айтырыгларын шиитпирлээринге, райкомнарның партийжи-политиктиг болгаш партийжи-организакчы ажылын моон соңгаар үндезини-биле экижидеринге улуг идиглиг болуру чугаажок.

Дуржулгалыг слесарь

Хертек Сагды Кызылдың харылзаа гаражынга автослесарь болуп ажылдап эгелээнинден бӨӨр он үш чыл эрткен. Ол үениң дургузунда Сагды дуржулгалыг автослесарь болуп, коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызы бедик атты чедип алган.

ЧУРУКТА: Х. Сагды карбюраторнуң ажылын таарыштырып тур.

Фотозу П. ГОЛЬЦОВТУУ.

БИСТИҢ КОМСОМОЛЧУ ПРОЖЕКТОРЛАРЫВЫС

Бистиң районга комсомолчу прожекторларның баштайгы отрядтары күскү дүжүт ажаап алыышкынының үезинде төрүттүнүп тывылган. Олар Төрээн чуртка, партияга, улуска дузалыг элээн ажыктыг үүлдерни кылган. Ылангыя «Күш-ажылдың хостуу» колхозта тургустунган отряд (командири эш Кулча Бадраа) шоодуглуг агитхуудустарны 11 удаа үндүрүп, оларның арыннарынга ажыл-агыйда бар 25 хире четпестерни илереткен. Ажаап алыышкын үезинде комбайннарның хей туруушкунунуң, кывар, чаар материалдар хандырылгазында үзүктелиишкиниң дугайында дүвүрӨӨзиниг медӨӨлерни ол отрядтың дайынчызы комсомолчулар организастап турган.

«Улуг-Хая» совхозтуң тараа шөлдеринге комбайннар долу күш-биле ажыглаттынмайн, ӨӨлчег нормазын 3,8 гадан безин ажырбайн турганын ол совхозта тургустунган прожекторларның ийи отрядтары (командирлери К. Саган-оол, К. Сүрүн-оол) дидими-биле илереткеш, ажаалданың темпилерин дүргедедиринге, техниканың ажыглалын экижидеринге чугула рольду ойнааннар.

Ол дӨӨрге бистиң комсомолчуларывыстың баштайгы базымнары турган дӨӨрзин демдеглӨери чугула. Комсомолчу хыналданың ол баштайгы отрядтары ажыл-агыйжы чугула херектерни бүдүрүп, комсомолчунуң Өзулуг хайымныг сеткилин, арынҥүрүн кыысып, коммунизм тургузуушкунунга кол чүве—күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринге боттарының үлүг-хуузун киирип турганы ол.

Фактылар болгаш түннелдерге даянгаш, ВЛКСМ-ниң райкому комсомол амыдыралында ол чаа үүлдү улуртурунун 5 кижи составтыг тускай район штавын тургускан. Ук штаб ай санында ийи удаа чыглып, районда отрядтарның ажыл-чорудулгазын углап башкарып турар. Эрткен үениң иштинде районда комсомолчу прожекторлар отрядтарының саны 15 чедир өзүп, оларда 75 комсомолчулар киржип турар апарган.

Ол отрядтарның иштинден Жданов аттыг колхозта С. Пилчир-ооолдун, «УТКА-ның 25 чылы» совхозта Б. Хураган-ооолдун, «Сельхозтехника» салбырында Н. Валовтун удуртканы отрядтар боттарының ажылынга көскү экижилгени чедип ап шыдаан. Олар партияның, улустуң Өзулуг-ла караа, кулаа, идегелдиг дузалакчылары апар чыдар.

Ындыг болза-даа комсомол амыдыралында ол чаа эгелӨӨшкинни комсомолдуң чамдык эге организациялары үнелеп көрбейн келгенибиле колхозтарда, совхозтарда, оларның тус-тус салбырларында комсомолчу прожекторларның отрядтары ам-даа четче тургустунмаан. Ылангыя «Улуг-Хая» совхозтуң чугула салбыры Арыг-Бажында (ында комсомол комитединиң секретары эш Сүктермаа) мынчага чедир ындыг отряд тургустунмаан.

Бир ӨӨрӨ комитет ол чугула үүлче кичээнгей салган болза, амгыы ышкаш хөй четпестер турбас ужуруг турган ийик. Шынында ол салбырда четпестер-ле хөй. Салбырның ажылчыннарының ортузунда массалыы-биле арагалаар, прогулдаар, хөй-ниитининг чурумун үрӨӨр чоруктар ам-даа үргүлчүлевишаан. Ол четпестер-биле демисел чорутса чогуур улусчу дружина отрядынын составында чаңгыс-даа комсомолчу чок болуп турары дыка эпчок. Күскү дүжүт ажаап алыышкынының үезинде ол салбырга улуг четпестер тургулаан. Салбыр төвүнден 10 км хире черге 13 га тараның дүжүдү алдынмайн, хар алаанда арткан. Ону комсомолчулар «эскербейн» эртирип кааны өлдептиг.

Мындыг янзылыг четпестер «Найырал» совхозка, «Чодураа», «Х Улуг хурал» колхозтарга база тургулаан болгаш ам-даа хөй. Ынчаарга ол ажыл-агыйларда комсомол комитеттери, эге организациялар ындыг четпестерни билӨ-даа, оларны үзүткаар дӨӨш демисел чорутпайн, ол четпестериҥ дугайында безин чадаарда чогуур организацияларгаДаа дыпнатпайн турар чоруктар бар. Комсомолчу прожекторларның район штавы (начальниги эш Б. Монгул-оол) база-ла оперативтиг эвес, олутпай ажылдап турарын демдеглӨӨр херек.

Комсомолчуларның бүгү ажыл-чорудулгазын, оларның ажыктыг хөделиишкиннерин хүн бүрү башкарып, дузалашса чогуур колхозтарның, совхозтарның парторганизациялары болза, комсомол амыдыралында ол чаа эгелӨӨшкинни деткивес, прожекторжу отрядтарның киирген медӨӨлерин тоомчага албас үүлдер бар, мен бодаарымга ол окта шын эвес.

К. ЧӨРЕВЕ,
ВЛКСМ Улуг-Хем райкомунуң секретары.

Үнелиг эгелӨӨшкин

Кызылдың бус-турбиналыг электростанциязының коммунистиг күш-ажылдың бүдүрүлгези деп ат дӨӨш демисежип турар коллективинде бүгү-де кулравырларны болгаш бар-ла техниканы шуптузун ажыглап шингӨӨдир талазы-биле чарыш эгелӨӨн. Моон мурнунда электростанцияның складынга чамдык механизмнер, электрилиг машиналар, аппаратуралар болгаш дерилгелер ажыглаттынмайн шыгжаттынып чыткылаан. Ам оларны бүдүрүлгеге ажыглаар дӨӨш үүгле инженер-техниктиг ажылдакчылар эвес, а коллективтин бүгү кежигүннери улуг походту чаалаанар. Чаа техниканы болгаш иштики курлавырларны ажыглап шингӨӨдир талазы-биле чугула ажылды коллективте партия организациязының тускай парткомиссиязының шыңгыы контролюнуң адаа-биле чорудуп турар. Үнелиг эгелӨӨшкин эки түннелдерин дораан-па берип эгелӨӨн. Одалга төвүнден хүл ырадыр сөөртүр электровоз дыка үр үеде ажыглал чок турган, ам ол ажылдап эгелӨӨн, мурнунда идер тергелер-биле хүл дажыглап турган кижилерни ам өске ажылдарже шилчиткен. Бо ышкаш чижектерни ам-даа дыка хөйну көргүзүп болур.

ЧУГУЛА ЧААРТЫЛГА

Эрткен чылын Кызылдың пассажирлер АТК-зының гаражының мастерскааларында болгаш цехтеринге электри дамчыдылгазы чаңгыс фазалыг шугум-биле чоруттунуп турган. Ол эргижирӨӨн метод электри тогунуң дамчыдылгазынга шаптыктап, үргүлчү үрелиишкиннерге таварлаштырып турган. Ынчаарга гаражта тургустунган бүгү-ле агрегаттар, механизмнер, аппаратуралар электри күүү-биле ажылдаар болганда, ток дамчыдылгазынга үрелиишкин бүрүзү-ле ажылга тур үзүктелиишкинни болдуруп турган. Ам байдал мырынай өскерилген. Гаражта электри тогу үлӨӨр төпчүттүнген пунктуну тургускаш, бүгү-ле цехтерни болгаш мастерскааларны үш фазалыг электри шугуму-биле тудуштурган. Оон түннелинде мурнунда удаа-дараа болгулап турган үрелиишкиннер үзүктаттынган. Электроэнергияның камналгазы чедип алдынып турар. Бо чаартылганы кылырынга электрик А. Табаев тывынгыр болгаш кызымаккай чоруун көргүскен.

Бүдүн чыл мурнай берген

Кызылдың № 1 чүк АТК-зында коммунистиг күш-ажыл бригадаларының аразында калбарган социалистиг чарышка В. Лыкум удуртканы чолаачылар бригадазы бедик көргүзүглерни чедип ап турар. Ол бригадага хамаарыштыр бир онзагай чүүл болза, бригада кежигүннериниң бир дески ден бурунгаарлаашкыны болур. Лыкум боду болгаш оон бригадазының кежигүннери бо хүннерде 1964 чылдың январь айының планынга онааштыр ажылдап турарлар. Бүдүн бригаданың шаг-үени бир чыл мурнап чоруп турары ховар чедишкин болур. Айларының болгаш кварталдарның планын доктаамал 180—200 хуу чедир күүседип турган чеди чыл планының боттарынга онаашкан үлүүн ол бригаданың кежигүннери бо чылдың сӨӨлгү айында күүседирин хүлӨӨнип турарлар.

Ф. Кулаков Улуг-Хем ыяш ажыл-агыйының эт-херекселдер кылыр цегинде 1946 чылдан бӨӨр чазаныкчы болуп ажылдап турар. Ол үениң дургузунда Ф. Кулаков бодунуң тускай эртеминге мергежип, бүдүрүлге даалгазын ажыр күүседип келген. Ол эрткен чылдың бүдүрүлге планын 135 хуу күүседткен.

ЧУРУКТА: Чазаныкчы Ф. Т. Кулаков хеп шиавының эжиин таарыштырып тур.

Фотозу В. ЛУТКОВТУУ.

Хойжу бригада

1962 чылдың эгезинде Өвүр районнуң Ак-Кара-Сугга хойжу бригада организастаттынган. Оон составынга «Торгалыг» колхозтуң хойжуларындан чеди өг-бүленин кежигүннери 14 кижи кирген. Оларның аразында хөй чылдар дургузунда ажылдап келген дуржулгалыг малчыннар Шөйбүл, Күскел-оол, Дөмүр, комсомолдуң путёвказы-биле келгилӨӨн Үйнуң-оол, Кызыл-оол олар бар.

Бригаданың ажылын комсомолчу Үйнуң-оол удуртуп киирпкен. Ол болза, Дус-Даг школазының чедиги клазын дооскаш-ла, колхозчу хойжу болур күзелин илереткен. Аныяк болгаш аваангыр хойжунуң эки ажылын хоочун хойжулар дораан-на мактай берген. Үйнуң-оол бичиизиндеН-не бӨӨр бодунуң ада-иезинин хойжу ажылынга дузалажып чораан. Ынчангаш чылдың кайы-даа үезинде ол чернин күзеглеринге болгаш кыштагларынга, чазагларынга болгаш чайлагларынга малды одарладырының нарын аргаларын эш Үйнуң-оол дыка эки билир апарган.

Амгы уеде бригадир Үйнуң-оол бодуу ийиги салгалдың 499 баш хайнак хойларын малдап турар. Эрткен чылын кадарган 280 баш хойларының чаш төлүн бүрүн камгалап алган.— Бо чылын төрүүр чүс баш хойга онааштыр 100 хураганны ажаап алыр мен — деп, бригадир-хойжу хүлӨӨнип турар.

Эш Үйнуң-ооолдун удурткан хойжу бригадазы организастыг ажылдап турар. Эрткен чылын ук бригада 3200 кг дүктү бүдүрген. Хойжулар боттарының күжү-биле элӨӨн хөй сигенни белеткӨӨн.

Бригада төпчүткен улуг кыштаглыг. Хойжулар болгаш сакманщиктер чурттаар 4 бажың, чунар бажын болгаш кызыл булун туттунган. Оон ынай 11 кыштагларны оран-савалары-биле кады бо бригадага шилчидип берген.

Хойжулар чаш малдың эрги кажааларынга немей чаа кажааларны тудуп турар.

Бригада ам 3 220 баш хойну кыштагладып турар. Оларның иштинде төрүүр 1405 хой бар. Бо хүннерде хойларның ооолдаашкыны эгелеп турар. Декабрьда хойжу Дөмүрнүн 75, Шыыраптын 11 хойлары төрӨӨн, оларның хураганнары бүрүнү-биле ажаап алдынган.

— Бистиң бригадавыс одарларны чөптүг ажыглап турар. Күзүн, хүн дурту узун, хойнуң күжү семис турда база боозу улгатпаанда хөртүк дуглаптар база хову черлерни, аъргa чарык болгаш ырак одарларны ажыглап турган бис. Хойну кайыхамаан чок шуштурбайн, туда кадарар чорук одарларны планныг чарыгдаарынга улуг ужур-дузалыг. Ынчаарга хар улуг, хүн дурту кыска болгаш соок уеде чоок, хүннӨӨрек болгаш ыжык одарларны ажыглап, аваа ылангыя күжү арган, боозу улуг азы чаа төрӨӨн хойларны одарладып турар бис — деп, бригадир эш Үйнуң-оол чугаалап турар.

Оон-биле чергелештир бригаданың ажылында улуг четпестер барын айытса чогуур. Моон мурнунда чылдарда кыштагларга болгаш оларның чоогунга хөй сиген белеткеттинин турган, а эрткен чылын ол черлерде сиген белеткеттинмӨӨн. Ырак черлерде сигенни сөөртүп алыр трактор болгаш автомашина чок. Ынчангаш декабрьның сӨӨлгү хүннеринге чедир кадарчылар Кызыл-оол, Конгар-оол оларның кыштагларында сиген чок бооп турар. Колхозтуң баштаар чери хойжу бригаданы транспорт-биле хандырбайн турар.

Колхозтуң партия организациязы малчыннар ортузунга масса-политиктиг ажыл чорутпайн турар. СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунун болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединиң ийиги сессиязының материалдарын мынчага чедир ол малчыннарга кым-даа таныштырбаан. Малчыннарның чагыткан солуннары четче келбейн турар. Малчыннарның өөредилгезин организастаарын кым-даа сонуургаваан. Зоотехниктиг бӨдүүн билиглерни малчыннарга өөредири күзенчиг.

Ол болгаш өске-даа четпестерни үзүткаар талазы-биле колхозтуң баштаар чери болгаш партия организациязы ажыл чорудар ужурлуг.

Т. ДАМБАЖЫК.

СЭКП-ниҢ төлӨӨлериниҢ Улан-Баторда чоруп турары

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). МАРП ТК-ның чалаанын ёзугаар идеологтуг айтырыгларның талазы-биле чөвүлел хуралга олуржуру-биле келген СЭКП ТК-ның секретары Л. Ф. Ильичевка баштаткан СЭКП-ниң төлӨӨлерин Моолдуң Араттың Революстуг партиязының ТК-ның Политбюрозу январь 7-де хүлӨӨп алган.

Аңаа болган беседага эштер Ц. ДугарсурӨн, Н. Жагварал, Д. Моломжамц, Ж. Самбу, Ю. Цеденбал, Л. Цэнд, Д. Майдар, МАРП ТК-ның секретары Б. ЛхамсурӨн болгаш МАРП ТК-ның кежигүнү, МАР-ның Министрлер Чөвүлелиниң даргазының оралакчызы Т. Рагча олурушкан.

Ол-ла хүн СЭКП-ниҢ төлӨӨлери МоолдуҢ күрүне университединге, күрүненің төп музейинге болгаш күрүненің полиграфия комбинадынга чораннар.

Чаа тудуглардан медӨӨлер

МИАСС. Тос муҥ дӨрбелчин метр хире бүдүрүлге шөлдүг шуткулга цегинің тудуун Уралдың автозаводунда дооскан. Электри дузалалга станциязын ажыглалга киирген. Ол станция Волганың В. И. Ленин аттыг ГӨС-тің тогун хүлӨӨп алган.

ШЕЛЕХОВ. (Иркутск область). Иркутскиниҥ алюминий заводунуҥ монтажниктери болгаш металлургтары электротермиктиг дуржулга-үлегпүр цегинге трехэлектродтуг күчүлүг печканы ажыглалга киирери-биле чаа чылдың эгезин демдеглӨӨн.

ФРУНЗЕ. Киргизияның найысылалында база бир чаа бүдүрүлге немешкен — бажыңнарның иштики өрӨӨлдерин кылыр типсбетон заводу ажыглалга кирген.

ПЕТРОПАВЛОВСК-КАМЧАТСКИЙ. Петропавловскиниҥ суднолар септӨӨр В. И. Ленин аттыг бүдүрүлгезиниҥ коллективи чаа чылдың эгезинде культураның эки бажының алган. СӨӨлгү чылдарның дургузунда Петропавловскиге калбак экранныг беш кино театрлары, телевидение төвүн тудуп, ажыглалга киирген. Областа шин театрының тудуу дооступ турар.

ТУЛА. Алексинниҥ картон фабриказы чаа чылда бүдүрген саазыннарны хереглекчилерге чоруткан. Алексинде ол фабрика чеди чылдың бешки чылының бүдүүзүнде ажыглалга кирген.

Саанчы Долума—сессияда

— Кайнаар баарын ол?—деп, кадайы саанчы Хертек Долуманың кеттинин турарын көргеш, ашаа айтырган.

— Кайнаар деп чүүл?... Суму Совединиҥ ӨӨлчеглиг сессиязы болур. Озалдап чедер чадавас боор бис. Дүргедевес болзумза ат болдум—деп, саанчы бажыңындан үнгелек чорааш далаш харылаан.

Хертек Долума назы дӨгүп үлгады берген болза-даа хөй-ниитинин ажылынга идепкейлиг киржип чоруур. Ол—кӨдЭЭ Советтиҥ депутаты, колхозта мурнакчы саанчыларның бирӨӨзи.

Кула-Аскыр сүт-бараан фермазындан сессиянын ажылынга киржир дӨӨн өске өөрү-биле кады шанакка олурупкаш, суур төвүнче хапканнар. Олар Дапсы-Аксынга орайтай бергенде келгеннер...

Келзе чогуур депутаттар конторада доллур олурупканнар. Сессия эгелӨӨн. КӨдӨӨ Совет даргазы эш Очуроолдун илеткели допчу болган.

— ...СЭКП ТК-ның март Пленумунун шиитпирлерин боттандырбышаан, «Кара-Хөл» колхозтун ажылышчилери 1962 чылда күрүнеге эзт, дүк, сүт садар хүлӨӨлгезин күүседип, үзе санашкан. Колхозта сес чыл школазы 300 ажыг уругларны өөредилгеже хаара туткан. 45 орунну уруглар садын ажыткан, чаа конторану, школаны туткан. Библиотекада ном саны өскен болгаш номчукчуларның саны көвүдӨӨн. Бижикти билбес болгаш биче билир колхозчуларны, аныяктарны өөредилгеже хаара тудуп, суур төвүнде аныяктарның кежӨӨки школазын ажыткан... дӨӨн чижектиг илеткелдин «чедишкиниг» кезӨӨ саанчы депутатка чанчыккан аян-биле хоюг-хоюг дынналып эртип турган. Шын, шын, колхозтун чедишкини база-ла кӨдӨӨ Советтин-ле чүве ыйнаан, оон эки чүү боор деп ол бодап олурган.

КӨдӨӨ Советтин күүскому плян ёзугаар ажылдап, депутаттар-биле ажылды чүгӨӨр удуртуп келген. Бо үениҥ дургузунда 20 депутаттарның 16-зы соңгукчуларынга боттарының отчёттарын берген. Олар Партия ТК-ның ноябрь Пленумунун, ССРЭ-ниҥ Дээди Совединиҥ II сессиязының материалдарын чонга таныштырганнар. КӨдӨӨ Советке кирген хамаатыларның 70 ажыг негелде, хомудалдарын харылаан.

Кылдынган үүлдер-биле чергелештир кӨдӨӨ Советтин-даа, колхозтун-даа ажылдарында улуг четпестер бары сессияга илереттинген.

—Малдың уксаажыдылгазын экижидеринге кичээнгей салбайн турганындан болгаш чамдык малчыннарның ажылга харыысалга чок чоруунун уламындан бо чылын 753 баш мал өлген, 543 баш шӨӨр мал ара салган, 700 хой кызыраан! Бо дугайын дынаарга Хертек Долумага хомуданчыг-даа, хораданчыг-даа болган. Байдал ындыг турда зоотехник эш Маадыр, мал эмчизи эш Хурума чүүү көрүп турганнарыл? Олар малчыннарга хаая барып, аарыг малдарны эчизинге чедир эки эмневейн, шүүшпен ажылдап турган. Буруулуг кижилерни шынгыызы-биле көөр уе келбӨӨн бе? А. кӨдӨӨ Советтиҥ күүскому болгаш бүгү депутаттар бистер чүүү көрүп турган бис?—деп, саанчы депутат боданган.

СӨӨлгү уеде клуб, библиотека ургулчу хааглыг турар, орта ажылдавастаан. Кара-Хөл сес чыл школазы чаа өөредилге чылынга багай белеткелдиг ужурашкан. Колхоз баштаар чери чоокка чедир-ле тускай контора чок ажылдап келген. Ажыл-агыйны шын эвес удуртуп, кижилерни ажыктыг күш-ажылче организастыг хаара тутпаанының түннелинде ажыл кылып шыдаар 643 колхозчулардан 264 кижи 1962 чылда күш-хүнүнүн минимумун күүсетпӨӨн болгаш 98 кижи колхоз бүдүрүлгезинге шуут киришпӨӨн.

Бо чүүү көргүзүп турарыл? КӨдӨӨ Советтиҥ талазындан колхозка удуртулганы кошкатканының түннелидир. Хөй-ниитиниҥ бот-тывынгыр организацияларының ажылы, контроль, хынаалда болгаш шиитпирлерниҥ күүселдезин хынаары — чижектиг организас-массалыг ажылдарның куду деннелге тургустунганының уржуу өл болган дӨӨрзин санал берген депутаттар илереткен.

Илереттинген четпестерни дарый чайладып, чаа кӨдӨӨ ажыл-агый чылында чаа күш-биле ажылдаарын аазаан сессиянын шиитпири дӨӨш саанчы Хертек Долума сессияның өске бүгү депутаттары-биле кады холун кӨдүрүп бадылааш, ам ажылдап кирипкен.

Ш. ДОРЖУ.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

Партияга кирип турарларга негелдени кошкатпас

Партияга хүлээп алыышкынны өкижидер болгаш аныяк коммунистерни кижизидер талазы-биле СЭКП-ниң XXII съездизи эрткенден бээр бистиң республикада өлөөн ажылдарны чорудуп турар. Партияның хүрээлении өстүрериниге, аныяк коммунистерни кижизидериниге хамаарышкан айтырыгларны партбюроларга, партияның ниити хуралдарына, парторганизация секретарьларының семинарынга үргүлчү чугаалажып, аныяк коммунистерниң чөвүлел хуралдарын хоорай, район болгаш бөлүк айыбиле эрттирип келген.

Кызылда аныяк коммунистерниң школазы ам ийи чыл чыгам ажылдап турар. Партия кежигүнүнге кандидат карточкаларын, партия билеттерин чаа-ла алган коммунистер ында өөренип турарлар. Кичээлдер тускай программа ёзугаар ай санында бир удаа эртип турар.

Аныяк коммунистериниң школазы дээрге, оларның идейлиг каныалыышкынының амыдырал-биле шынзыттынган чугула хевири-дир. Партия райкомнарының болгаш хооркомунуң ажылдакчылары, парторганизация секретарьлары аныяк коммунистер-биле ийи-чангыстап беседа чорудары, партия даалгаларын олар канчаар күүседип, бүдүрүлгеге, хөй-ниитиниң ажылынга канчаар киржип, амыдыралга боттарын кандыг янзылыг ап чоруурун хайгаараары ам мырынай-ла чанчыл болган.

Чамдык партия организациялары партия кежигүнү эвестер-биле база улуг ажылды чорудуп, оларны хөй-ниитинин ажылынга хаара тударын өлөөн практикалап турар апарган. Ол болза партияның масса-биле ажылынын база бир чаа хевири, партия хүрээлениге кижилерни хынамчалыг шилип алырының баштайгы базымы болуп турар.

Чоруттунуп келген ол бүгү хемчеглер масса-биле кижизидилге ажылының деннелин бедидиринге дузалыг болуп, чаа күштериниң партия хүрээлениче немежил киреринге таарымчалыг байдалды берген дээрзин демдеглээр херек. Чүгле 1961 чылдың октябрьдан 1962 чылдың төнчүзүнге чедир СЭКП кежигүнүнүң кандидаттарынга 401, кежигүнге 375 эң дээре кижилер республикага хүлээп алдынганын чугаалаарга-ла четчир. Партия кежигүнүнүң кандидаттарынга хүлээп алдынганнарның 101-зи ажылчыннар, 180-ни — улус ажыл-агыйының түс-түс адырларының инженер-техниктиг ажылдакчылары, агрономнар, зоотехниктер, башкылар, эмчилер болгаш өске-даа тускай эртемниглер болуп турар. Моон алгаш көөрге, партия хүрээлениге хүлээп алдынып турарларның шынар составы өлөөн өкижип кел чыдары тодаргай.

Ынчаарга парторганизациялар партияга кирип турарларны бүгү тала-биле хынап көөр, кижилерни ийи-чангыстап шилип алыр принципти шыңгыы сагыыр хүлээлгелиг дээрзи билдингир. СЭКП-ге чаа кежигүннерни хүлээп алыр чурум дугайында ТК-ның Саавыры болза, партия хүрээлениниң шынар составын өкижидери дээш парторганизациялардың харысалгазын улам бедидерин шыңгыы негеп турар. Амгы үеде бистиң партиявыс бүгү совет улустуң партиязы, оон авангарды апарган чүве болганда, ам билдириишкин-не киирген кандыг-даа кижини партияга киирип ап болур деп чамдык эштер ынчаар бодап турар үүл бар, ындыг эштер шынап-ла аажок чазып турар-дыр.

Партияга кирерин күүсүн кижи бүрүзүнүн билдириишкинин парторганизация шиитпирлээр ужурлуг болбайнаан. Ынчалза-даа партияга кижи-ле бүрүзүн хүлээп ап болур дээни ол эвес. Кижилерни чангыстап хүлээп алыр принципти удуртулга болдурбушаан, партияга кирерин күүсүн кижилериниң чамдыкы парторганизация хүлээп албайын барып болур эргелиг.

Партия кежигүнүнүң бедик адын арыг эдилеп, харысалгалыг хүлээлгелерин күүседип шыдаар, партияга төлептиг, бистиң ниитиледдиң ёзулуг-ла мурнакчы кижилерин ам ленинчи партияның хүрээлениге хүлээп ап болур дугайы СЭКП-ниң чаа Уставында дүрүмчүттүнген болгай. Маңаа хамаарыштыр чугула чүүл болза, коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузары партияның кол сорулгазы болганда, партия хүрээлениге чаа немежилге ажылчы чоннуң ёзулуг авангардызындан, тодаргайлааргa, ол немелде материалдыг байлакты бүдүрүп турар мурнакчы кижилерден тургустунган турзун дээш парторганизациялар сагыш салган турарында.

Бистиң республикада парторганизацияларның хөй кезии ол принципти шуут удуртулга болдуруп турарлар. Чижээ, СЭКП-ниң Чөөн-Хемчик райкому эрткен чылдың дургузында бүдүрүлгениң мурнакчыларындан 39 кижини партия кежигүнүнүң кандидадыңга, 46 кижини кежигүнге киирип алган. Оон иштинде «Большевик» колхозта парторганизация 6 кижини кандидатка, 4 кижини кежигүнге хүлээп алган. Ленин аттыг колхозта парторганизация хойжу бригадаларын бригадирлери О. Ховалыгны, О. Кыдыр-ооллу, саанчы М. Тюлюштү партия хүрээлениге киирип алган. «Чыраа-Бажы» совхозтан хойжу Сат Сагбалдай, механизаторлар К. Монгуш, П. Монгуш, Хорум-Даг салбырында саанчы С. Ховалыг, «Искра» колхозтан Тыва АССР-ниң Дээди Совединин депутады, саанчы Күжүгет Александра болгаш өске-даа мурнакчылар партияга хүлээп алдынган.

Партияга хүлээп алыышкын талазы-биле ажылда ниити өкижилге-биле чергелештир, улуг четпестерниң барын ыыттавайн барып болбас. Кол-ла четпес чүве чүдел дизе, чамдык парторганизациялар мурнакчы ажылчыннарын, колхозчуларның болгаш бүдүрүлге-биле холбаалыг интеллигентилерниң иштинден кижилерни партияга арбыдады шилип алырынче боттарының кичээнгейин салбайн турарында деп санаар херек. Чер болгаш мал ажылында ажылдап турар колхозчуларның база совхозтар ажылчыннарының кол профессияларының иштинден партийжи массаның саны мырынай шоолуг эвес. Республиканың районнарынга эрткен чылдың дургузында малчыннарның иштинден чүгле 7 кижи партия хүрээлениге хүлээп алдынганы болгаш Барыын-Хемчик, Бай-Тайга районнарга чаңгыс-даа кижи хүлээп алдынмааны анаа тодаргай чижек болуп турар.

Чамдык парторганизацияларның секретарьлары партия хүрээлениниң өспейн турарын «бисте мурнакчы кижилер чок» деп чылдагаан-биле тайылбырлаарын ораладжып турарлар. Ол окта шын эвес. Шынында бистиң ленинчи партиявыстың хүрээлениге бактаап болгудег, шак ындыг төлептиг кижилер — бүдүрүлгениң кайгамчыктыг мурнакчылары, чаартыкчылар, орук айтыкчылары кайы-даа бүдүрүлгеде, тудугда, колхозта, совхозта эмгежок. Ынчаарга кайы-бир парторганизацияның хүрээлениниң чылчылы-биле өспейн турары болза, чүгле ында партийжи-политиктиг ажылдың сандаргай байдалы, партийжи эвес массалар-биле оон харылзаазының кошкаа-биле болдунган деп санаар херек.

Партияга кирерин күүсүн кижилериниң мөзү-шынарын бүгү талалыг хынап көөр, оларны чангыстап шилип алыр, шак ындыг хажыттының болбас принцип СЭКП-ниң Уставында тодаргайлаттынган болгай. СЭКП-ниң XXII съездизинге эш Н. С. Хрущевтүң чугаалааны болза: **«Коммунизм дээш демисел чоруп турар, ынчангаш партияга ким-на кирип турар болдур, ол кижиден коммунистиг тургузуушкунуң кайы-даа участогунга мурнакчы дайынчы болган турарын негээр ужурлуг бис. Партияга кирип турарларга негелдени канчап-даа кошкадып болбас болгаш оон хүрээлениче төлеп чок кижилериниң шургуп кирер чоруун болдурбас ужурлуг бис»** — дээн.

Ындыг турбуже, чамдык парторганизацияларның талазындан партияга хүлээп алыышкынның үезинде кайы-хамаанчок чорукту көргүзүп, кижи-ле болганын хүлээп алыр, оон-биле уставтыг негелделерни каржызы-биле хажыдып турар фактылар бар. Чижээ, Өвүр районнуң «Кызыл тук» колхозта парторганизация К. О. Кара-Сал дээрзиниң моральдыг мөзү-шынарын эки өөренип көрбейн, ону партия кежигүнүнге хүлээп апкан турган, а кажан СЭКП райкомунуң бюрозунга чугаалажыр деп турда, кижи колхоз өнчүзү оорлаан, амыдырал талазы-биле төлеп чок кижи болган.

Өске бир чижек. Ол-ла районнуң райпода парторганизация Монгуш Кертик-Кара дээрзин партия кежигүнүнге 1962 чылдың февраль 14-те киирип алган турган. Ол кижини хүлээп алганының дугайында парторганизацияның шиитпирин СЭКП-ниң райкому чүгле ноябрь айда барып шиитпирлээн. Ол аразында Монгуш Кертик-Кара дээрзи кооперацияның өнчү-хөренгизин сагыштыы-биле самчыгдаанындан партия эге организациязынга шыңгыы хемчег алдырткан турган, а СЭКП райкомунуң бюрозу херектиң ужуру шагда-ла билдине берген турбуже, К. Монгушту кежигүнге хүлээп алган дугайында парторганизацияның шиитпирин күш чок болдуруп, ындыг төлеп чок кижини партиядан үндүреринин улуу, харын К. Монгушка шыңгыы доңгулда көргүзери-биле кызыгаарлаттынып каан, а сөөлүнде, кажан херек шыңгыырап кээрде, чүгле ынчаарда ону партиядан үндүрер ужурга таварышкан үүл бар.

Ынчаарга Монгуш Кертик-Караны партияга хүлээп алыр дугайын сүмелээн, СЭКП райкомунуң бюро кежигүнү, райпо баштаар чериниң даргазы А. Ч. Ойдуп, бедеткел конторазының директору М.С. Шойдан, райпо инспектору С. М. Шоваажап олар чогум чүнү барымдаалаан эки характеристиканы бергенил, ол чугула хереки чүге чиик көргенил? — деп айтырыг дүрүм ёзугаар тургустунар ужурлуг.

Төлеп чок кижилерге рекомендация берип, оларның партияже шургуп киреринге дуза кадып турар партия кежигүннериниң СЭКП-ниң чамдык райкомнары, ылангыя Өвүр райкому, сөөлгү үеде кандыгдаа негелде салбастаан чорук канчап-даа шын эвес. Рекомендация дээрге, кады ажылдап турганының дугайында анаа-ла бир шынзыдылга эвес, а дагдынып турар кижизи партиянын хүрээлениге бактаап шыдаар, төлептиг эш дээрзин партияга бадыткадып турар чугула документ-ле болгай. Рекомендация берип турар кижилер харысалганы бедин-биле медереп билген, дагдынып турар кижизи коммунистин бедик адын төлептин-биле арыг эдилээн турзун дээш оон моральполитиктиг мөзү-шынарын хандыр өөренип көрген турарын парторганизациялар чедип алыры ынчангаш кончуг чугула.

Партия стажы үш чыл четпээн СЭКП кежигүннери чамдыкта рекомендация берип турар таварылгалар база бар. Ол окта шын эвес, чүгле үш чылдан эвээш эвес партстажтыг партия кежигүннери ам рекомендация берип болур эргелиг. Бижээнинден бээр үр үе эртип, хөлүн эрттир эргижирээн рекомендация бижиктерни база күш чок болдурза чогуур, ындыг бижиктер колдуунда бижээнинден бээр 6 ай эртпээн турар болза эки. Оон ынай бердинип турар рекомендация бижиктериниң сөзү нургулайында чангыс хепке куткан ышкаш болуп турары база чогумчалыг эвес. Рекомендация бүрүзү бот-боттарындан ылгалдыг, дагдынып турар кижилериниң шын характеристиказы оларга бердинген турар ужурлуг.

Партия хүрээлениге хүлээп алдынган кижилерге партия документилерин оларны хүлээп алган хүнүнден эгелеп 10 хонуктан эрттирбейн тывыскан турар чурумну партияның Төп Комитеди доктааткан турбуже, СЭКП-ниң чамдык Чөөн-Хемчик, Барыын-Хемчик, Өвүр дээн ышкаш райкомнары болгаш парторганизациялар база хажыдып тургулаан. Чижээ, «Тыва даг-дүгү» тудуг эргелелинде парторганизация С. И. Шевцов дээрзин 1962 чылдың февраль 4-те хүлээп алган турунда, райком бюрозу ук хереки ноябрь айга чедир узамдыктыргаш, ам шиитпирлээн. Партия кежигүнүнге кандидат кылдыр хүлээп алдынган А. Н. Сарыгларның документизин ол райком база-ла 8 ай эрткенде тывыскан болган. Ындыг янзылыг хажыдыышкыннар өскедаа черлерге база болдунуп келген. Партийжи массаның салым-чолунга хамаарышкан айтырыгларны шиитпирлээринге моон сонгаар шак ындыг бюрократсыг, харысалга чок чорукту ам черле узуткаар херек.

Партияга кирип турар кижилерге тургузар негелдени бичии-даа кошкатпайн, улам шыңгыырадыры — партия райкомнарының, партияга хүлээп алыышкын херектерин баш бурунгаар көөр, штаттан дашкаар партия комиссияларының болгаш партия эге организацияларының моон сонгаарны чугула сорулгаларының бирээзи. СЭКП-ниң кежигүн бүрүзүнге тургузар негелделерни улам бедидер дугайында СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң шиитпирлери-биле холбаштыр бо айтырыг онза чугула ужур-дузалыг апарган дээрзин парторганизациялар ам черле билзе чогуур.

Т. ШИТОВА,
СЭКП обкомунуң сектор эргелекчизи.

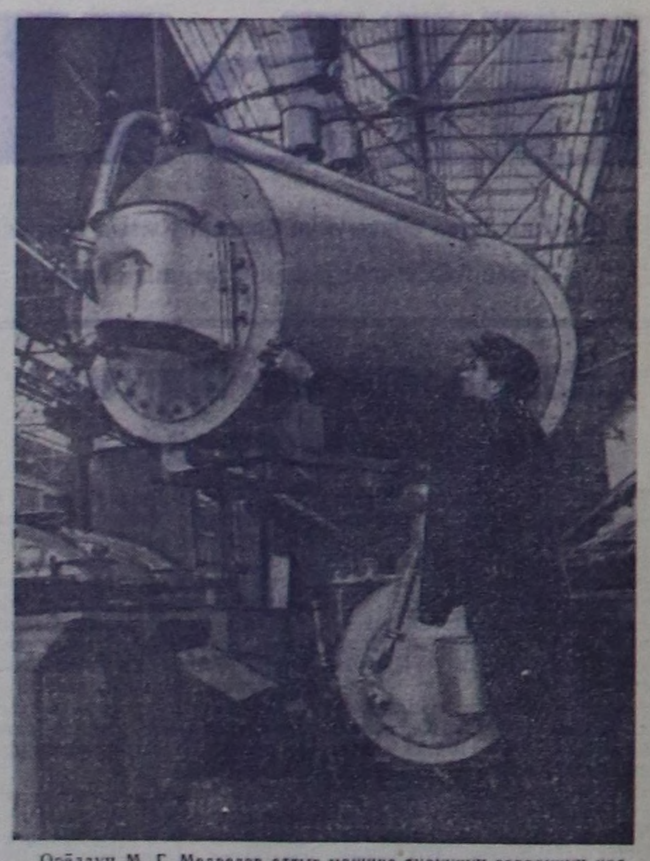

Орёлдуң М. Г. Медведев аттыг машина тудуунуң заводунуң коллективи көдээ ажыл-агый электрижилгезиниң Бүгү-эвилел эртемшинчилел институдунуң конструкциязын ёзугаар мал чеми хайындырар чүс котелдарны областың колхозтарынга болгаш совхозтарынга пландан ажыр бүдүрүп берген. Котелдарны мал чемин хайындырарынга, сүттү, сугну чылыдарынга болгаш мал ажылының фермаларының кажааларын чылыдарынга ажыглап болур. Суук одаар чүүл-биле ажылдаткан үеде котелдуң ажыктыының коэффициентизи 80 хуу чедип турар.

ЧУРУКТА: мал чеми хайындырар котелду чорудары-биле белеткеп турары.

Фото Э. Евзерихиниң. СЭТА-ның фотохониказы.

Эки шынарлыг чиг-эт дээш

Бистиң колхозтарывыстан, совхозтарывыстан, а ол ышкаш чурттакчы чондан белеткел организицияларынга кирип турар улуг, биче алгы-кештиң баштайгы белеткелин чөп организастаар чорук, оларны киирген ажыл-агый организацияларынга болгаш хамаатыларга-даа, күрүнегедаа улуг ажыктыг болур.

Ындыг турда-ла чамдык ажылагый удуртукчулары алгы-кеш белеткээр ажылды чугулалап көрбейн, ону ала-таягаарлаашкынның агымынче киргеш, оон уламындан биче эвес когаралга таваржып турарлар.

Чөөн-Хемчик районнуң «Сут-Хөл» совхозунган кирип турар хөй санныг алгы-кештиң дугайында дараазында чижекти маңаа көргүзүп болур. Совхоз күрүнеге чурум ёзугаар дузан каан, 1—2 сорттуң алгы-кештерин дужаар хүлээлгелиг турган, 3—4 сорттарныын колдады киирип келген. Оон ажыл-агый эргелекчилери кайы-хамаан чокка ой-чире кескилеп, хүнге дырыштыр чидиртип азы соокка агартыр доңгуруп каапкан алгыларны эккеп турарлар.

Ишкин болгаш Киров салбырлардан эккелгилээн 300 ажыг хой, 30 ажыг хаван, 60 хире хураган кештери шуут хүлээп алыр арга чок болгулаан. Оларны ам черже октаар апаар. Алгы-кештиң шынарын ынчаар кудулатканының ужурундан совхоз чижек-биле бир инек кежиндеи-не 14—15 рубльди, бир хой кежинден-не 4—5 рубльди, бир хаванынындан-на 3—4 рубльди чедир албайн келген.

Мал ажылы колдаан улуг ажылагый черинин күрүнеге дужааган бүгү алгы-кеш чиг-эдинге хамаарыштыр алырга, бо дээрге аажок улуг когарал-дыр. Бир эвес семис, күштуг турда чемге хереглээри-биле соп өлүрген мал кештерин чурум ёзугаар ажаап белеткээрин хандырган болза, совхоз оортан муц-муц рубль түңнүг орулганы киирип алган турар ийик.

Алгы-кешти чөп белеткеп ажаары ындыг-ла нарын эвес ажыл болгай. Чүнүп-даа мурнунда кешти ой-чире кеспейн, чулгуп сояр, оон соонда кештиң денгзинин 30 хуузу хире дус-биле ону сөөнаанда дораан дузаар херек.

Кышкы үеде соокка шуут агарты доңгуруп каапкан кештериниң шынары үреген болур төлөөде, ындыг кештерни белеткел черлери чүгле 3 азы 4 сорттарга хүлээп алыр дээрзин билзе чогуур. Бир эвес кешти дузаарын шүүттүг деп бодаар болза, ону хере чаткаш, шала кевип турдала белеткел черинге эккеп дужаары чугула.

Алгы-кеш белеткелиниң үстүнде эң бодүүн чурумнарын сагып, күрүнеге чогуур шынарлыг чиг-этти дужаарын бодунуң салбырларында склад эргелекчилериндеи, малчыннардан совхозтуң дирекциязы шыңгыы негезе чогуур.

П. ШОКПАА,
Сут-Хөлде белеткелчи.

Пропагандага чугула чепсектиң бирээзи

Көскү агитация партийжи пропаганданың база бир чугула чепсектериниң бирээзи болгай. «Тыва даг-дүгү» комбинат тудуунуң өлөөн хөй участоктарында көскү агитацияны багай эвес кылган болгаш бүдүрүлге ажыл-чорудулгазында оон дээштии эки болуп турар.

СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң сөөлүнде комбинат тудуунуң түс-түс цехтеринде чаа, эки кылдынган лозуннар, плакаттар болгаш бүдүрүлге түңнелдериниң талазы-биле көргүзүглер делгеттинген. Ол бүгү ажылчыннарны куш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидеринче, механизмнерни долузу-биле ажыглаарынче болгаш күш-ажылдың сагылга-чурумун бедидеринче кыйгырып турар. Оон аңгыда Ак-Довурак суурда чеди чыл планының, XXII съездиниң шиитпирлериниң болгаш бүдүрүлгениң бодунуң планныг сорулгаларын көргүзүп турар көскү агитациялар база бар. Сөөлгү үеде төп болгаш бистиң республиканың солуннарынын витриналарын чаартып кылгылаан болгаш почта келген санында-ла оларга чаа солуннарны азып турар апарган.

Көскү агитацияны багай эвес тургускан арматура цегинде, электростанциязында, даш белеткээр карьерде, чазаныр цехте, ыяш белеткээр участокта бүдүрүлге көргүзүглери эки болуп, планныг даалгаларны долдур болгаш ажыр күүседип турар.

Ынчалза-даа Төп Комитеттиң ноябрь Пленумунуң материалдарын хандыр пропагандалаар талазы-биле, ылангыя көскү агитацияны эде тургузар талазы-биле ажылды «Тыва даг-дүгү» комбинадының тудуг эргелелинде партия организациязы амдаа чогуур негелдезинге чедир тургуспаан. Бүдүрүлге участоктарында көскү агитацияның саны хөй-даа болза оларның шынары куду болгаш бүдүрүлгениң мурнунда турар тодаргай сорулгалар-биле кошкак холбашкан. Чугула объектилерни ажыглалга киирип, дужаарының хуусаалары көргүстүнмээн, чамдык черлерде көскү агитацияның янзы-бүрү хевирлери четче кылдынмаан болгаш көргүзүг самбыралары, хана парлалгалары безин чогуур үелериндe үнмейн турар. Холумалдар кылыр, металл-конструкциялар кылыр цехтерде, бетон кылыр заводта, одалга цегинде көскү агитациялар барык чок болгаш социалистиг чарыштың түңнелдери безин көргүстүнмейн турар, а металл-конструкция цегинин начальниги эш Грачев агитхуудустарны, хана солунну үндүрерин, «картык ажыл» деп санап турар. Моон түңнелинде ол черлерде күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү болгаш сагылга-чуруму чавыс, планныг онаалдар чедир күүсеттинмейн турары таварылга эвес.

Бүдүрүлгеде ажыл шагы үзер, арага-дарыга хандыр болгаш чүвени үрей кылырының таварылгалары эвээш эвес. Чижээ, бүдүрүлге комбинадыдан 980 кижи прогуддаан, оон түңнелинде 3222 кижи-хүну үзүлген. Куш-ажылдың сагылга-чурумун үрээн дээш 31 кижи ажылдан үндүрткен. Инженер-техниктиг ажылдакчыларның иштинде безин ажыл шагы үзер, арагалаар чоруктар дыка хөй болуп турар. Ажылга харысалга чогу, арагалааны болгаш ажыл шагы үскени дээш чамдык цехтер удуртукчулары, мастерлер безин ажылындан дүжүрткеннер.

Бо бүгү дээрге көскү агитацияның хана солун, агитхуудус, шоодуулуг хана парлалгазы дээн ышкаш дээштиг хевирлерин чеднишкиннiг ажыглап тургаш, шиитпирлиг демиселди чорудуп, оларның болдунарын баш удур чайладып болур турган үүлдер-дир.

СЭКП ТК-ның ноябрь Пленуму бүдүрүлгеге партийжи удуртулганы эде тургузар дугайында тодаргай шиитпирни хүлээп алган. «Тыва даг-дүгү» комбинаттың тудуг эргелелинде партия организациязы Пленумунуң шиитпириңге дүүштүр партийжи политиктиг болгаш организакчы ажылдын, ылангыя көскү агитацияның деннелин бедидип, ону бүдүрүлгениң мурнунда турар тодаргай сорулгалар-биле холбаштырары чугула.

Х. КЕСТИКЕЙ.

БЕДИК ДЕҢНЕЛГЕ ЭРТИП ТУРАР

СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунуң болгаш ССРЭ-ниң Дээди Совединин сессиязының материалдарын Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунда партия комитеди колхозчулар ортузунга калбаа-биле таныштырар болгаш ангы-ангы одарларда, ыракузак черлерде ажылдап, чурттап турар кижилерге чедирерин кол сорулга кылдыр салган. Партия комитединин кежигүннери, агитаторлар болгаш колхозта тускай эртемниглер бо чаагай ажыл-хереке хаара туттунган. Ылангыя агитаторлар эштер эмчи Макал-оол, башкы Имажап, Даржаа, Сундуй-оол, Чамзырай болгаш өскелер-даа идепкейлиг ажылдап, тус-тус быжыглаттынган черлеринге танылдыга ажылын бедик деннелдиг эрттирип турарлар.

Партия ТК-ның ноябрь Пленумунуң шиитпирлерин тус-тус партия организацияларының хуралдарынга чугаалажып, көдээ ажыл-агый артелинин ажылында четпестерни илередип, ылангыя мал болгаш чер ажылын сайзырадыр хемчеглериниң талазы-биле боттуг саналдарны коммунистер үндүрүп турган.

Партийжи политиктиг агитация ажылын улам өкижидер сорулга-биле Торгалыг болгаш Чаа-Суур суурларга агитпунктуларны дерип тургускан, ам агитаторлар коллективи үргүлчү ажылдап турар. Колхозта ноябрь Пленумунуң материалдарын өөренири ам-даа үргүлчүлеп турар.

Д. ООЛАКАЙ,
партком секретары.

* * *

Коммунистиг ёзу-биле ажылдап, чурттап, өөренириңге кижилерни кижизидери дээрге коммунистиг тургузуушкунунуң база бир чугула кезээ. Ынчангаш колхозта уруглар садында ажылдап турарымга улуу-биле чоргаарланыр мен.

Бистиң уруглар садывыста ыракузак одарларда ажылдап турар малчыннарның 20 ажыг уруглары күрүнеин долу хандырылгазында хаара туттунган, дүн-хүн чок туруп, аас-кежиктиг өзүп турарлар. Оларга болгаш оларның үе чергези миллионмиллион бичии чаштарга чүгле тайбын херек.

ССРЭ-ниң Дээди Совединин ийиги сессиязынга Н. С. Хрущев делегей байдалының талазы-биле делгеренгей чүве чугаалаан болгай. СЭКП ТК-ның Бирги секретары, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының кылганы ол илеткелин сеткил-сагыжымның ханызынан номчуп, өөренип, чер кырынга чүгле тайбың, мөңге тайбың дээш күжүмнү, билиимни аныяк салгакчыларның кижизидилгезинге бээр мен.

З. ДОНГАК,
уруглар садының кижизидикчизи.

Камналга чок чарыгдалдың уржуу

Таңды районнуң «Межегей» совхозу эрткен чылын мал чемнериниң белеткелиниң планын күүсетпээн. Ындыг турбуже, бар чемнерни камналга чокка чарыгдап, ыңай-бээр төтчеглеп турар. Совхоз суурунуң чурттакчыларынга күстеп бээр тараа саванын садып келген. Кызыл-тас саванын алыр деп бижидип алган кижилер херек кырында чинге-тараа, могар саванын азы көк суланы дажыглап ап турар. Алаак суурнуң бажыңнарының чанында мындыг чемнерни топпа-топназы-биле көрүп болур.

Совхозтуң дирекциязының садып турары ол чүве, та кижилериниң оорлап ап турары ол чүве, мындыг бир фактыны көргүзүп болур. № 5 хову-трактор бригадазының Хадынның Адыр-Тейге белеткээн сула саванын Бай-Хаак суурда машиналыг-даа, аттыг-даа кижилер дажыглап апарган.

Моон түңнелинде чүү болганы? Фермада саар инектер чүгле кызыл-тас саванын чип турар. Совхозтуң хой малы ооңдан эгелээн. Төрээн хойларга болгаш чаш хураганнарга чиртир сиген чок болганындан чүгле силос болгаш кызыл-тас саваны берип турар. Камналга чок чарыгдалдың уржуу бо-дур.

Совхоз сиген белеткелиниң үезинде Бай-Хаак суурда чурттап турар хуу кижилер-биле болгаш совхозтуң хууда малдыг кижилери-биле керээ чаргаш, аттың сиген кестирер машиналарын берип каан. Ол кижилерниң белеткээн сигенинин 85 хуузун совхоз, а 15 хуузун ол кижилер алыр деп керээ чарган болур. Оон ынай оларга акша төлевирин база берген болур. Херек кырында совхоз дирекциязының контроль чогун ажыглап алгаш, ол «сиген белеткелчилери» сигенни туралааны-биле сөөртүп ап турар.

Т. ТАЖИ-САМБУ.

АВТОМАТТЫҢ ДУЗАЗЫ-БИЛЕ

Дагааларның чуурга бээр чоруу күскү, ылаңгыя кышкы үеде дыка эвээжээр. Ону болдурбайн барып болур бе? Болур дээрзин украин эртемденнер көргүскен.

Кежээ хүн ажытталы бээрге куш кажаазының соңгалары карангылай бээр. Имир дүжер. Ынчан кылымал чырыдылганың лампаларын кыпсыптар. Дагаалар дүн дүшкенин эскербейн, чем чиирин уламчылап турар. Ынчангаш оларның «ажыл хүнү» узап, продуктулуу база бедип турар.

Ынчалзажок фермага чырыкты хереглээри база хемчеэлдиг, чүге дээрге дагаалар база-ла дыштаныр ужуррлуг болгай. Оон ужурунда автомат доктааттынган шагында чырыкты өжүрүптер. Ынчан дагаалар соңгалар чырып келгиже удуур. Ол үеде автомат кылымал чырыкты кыпсыр, а хүн херели дээп, шуут чырый бээрге кылымал чырыкты автомат өжүрүптер.

Ындыг арганын ачызы-биле куш фермазы өлөөн хөй шаг-үени удуп ап турар. Автоматты ажылдадырынга чарыгдалдар улуг эвес, а оон ажыы улуг.

А. МАЙЗЕЛЬС.

Бир эвес ол ажылга төлептиг кижилер турган болза...

Совет кижилериниң улам өзүп турар аъш-чем хереглелдерин хандырарынга хлеб дугайында айтырыг чугула черни эзлеп турар. Ындыг турдала бистиң чамдык суурларывыстың чурттакчыларын хлеб-биле хандырар дугайында айтырыгны хамаарышкан садыг организациялары ам-даа чедир организаставайн, ылаңгыя аъш-чемниң ол чугула продуктузун белеткээр ажылга төлептиг кадрларны быжыглавайн турарын бижикчилер боттарының чагааларынга илередип турарлар. Бо четпес чорукту чайладырынче хамаарышкан черлер, чогуур хемчеглерни алыр кылдыр ук чагааларның чамдыктарын мында парладывыс.

Хлеб—аъш-чемниң чугула продуктузу, а оон шынарын бедидер херек

ХЛЕВИВИСТИҢ ШЫНАРЫ БАКСЫРААН

1962 чылдың сентябрьга чедир бистиң Суг-Бажы суурнуң чурттакчылары электри тогунга быжырган эки шынарлыг хлебти чемге хереглеп турганнар.

Ынчаарга совхозта рабкооптуң баштаар чери хлеб быжырар мастерниң албан хүлээлгезинге Алдын-Херел Ооржакты оон кадайы-биле ийилдирзин хүлээп алгандан соңгаар пекарнявыстың ажылының шынары шуут баксыраан. Үргүлчү-ле ажыг, чиг азы өрттең хлеб чиир апарган бис. Чурттакчыларның чемге хереглээр хлеви 4 удаа шуут үзүлген турган үүл база бар. Ындыг таварылгаларда рабкооп чоннуң негелдезин өзүп өзугаар хлебти Кызыл хоорайдан эккеп садыглаар ужурга таваржып турган.

Бо четпес чорукту чылдагааны үүдел? Оон чылдагааны болза хамыктың мурнунда мастерниң ажылының четпезинде болур. Алдын-Херел Ооржак чоннуң хлеб хандырылгазын өзүп турар аъш-чемниң ол чугула продуктузун белеткээр ажылга төлептиг кадрларны быжыглавайн турарын бижикчилер боттарының чагааларынга илередип турарлар. Бо четпес чорукту чайладырынче хамаарышкан черлер, чогуур хемчеглерни алыр кылдыр ук чагааларның чамдыктарын мында парладывыс.

ЧӨПТҮГ НЕГЕЛДЕВИС

«Межегей» совхозтуң Алаак суурунда Таңды райпозунуң пекарнязы (эргелекчизи эш Суханова) ажылдап турар. «Межегей» дээрге республиканың кол тараалаң совхозтарының бирээзи. Ынчангаш ажылчыннар боттарының өстүрүп ажаган тараазындан эки шынарлыг хлебти чемге хереглээрин күзеп турар.

Ындыг турда-ла бо пекарнаның быжырган хлеви үргүлчү чиг, амданы четпес, өңү кара болуп келген. Бо чорукту чылдагааны — далганының шынарының четпезинде, эттулар ыяштың өл болуп турарында... суг-суг деп, эш Суханова үргүлчүле ынчаар харылап турар. Ол черле шын эвес, райподан ак далганыдаа, совхозтан кургаг ыяшты-даа үзүктел чок хандырып келген.

А чүвениң чогум ужуру харын чамдык пекарларның, оон иштинде эш Суханованың-даа харысалга чок ажылдап турарында. Олар далганны шын эвес ажыдып, хлеб быжырарының өске-даа чурумнарын барымдаалавайн, чуду-кара байдалбиле ажылдап турарында.

Т. САМБУ.

ЧОНГА ЧЕДИРЕР

★ ★ ★

Бистиң агитаторларывыс

Бистин «Найырал» совхозта партиянын 8 эге организациялары бар. Ында 139 агитаторлар ажылдап турар. Олар совхозта партия комитединин улуг күжү болуп, чон ортузунга политиктиг тайылбыр-даа, организакчы-даа ажылды багай эвес чорудуп турарын 1962 чылдын түннелдери көргүзүп турар.

Бир эвес 1960 чылда мурнуку Чаа-Хөл район Ак-Туруг-биле кады күрүнеге 1784 тонна тарааны, 315 тонна эзтти, 296 тонна сүттү, 47 тонна дүктү садын турган болза, 1962 чылда совхозтуң ажыл-ишчилери күрүнеге 8937 тонна тарааны, 690,5 тонна эзтти, 490 тонна сүттү, 75,6 тонна дүктү саткан.

Экономика талазы-биле кошкак хөгжүлделиг колхозтарны каттыштырган, ону совхозче шилчиткени күрүнеге кайы хире ажыктыг болганын үстүнде чижек көргүзүп турар. Баштайгы санаашкыннар ёзугаар алырга, совхозтуң арыг орулгазы бо чылын 530 муң рубль ажып турар.

Бо херекке бистиң хөй-ниитичилеривис — агитаторлар, пропагандистер, лекторлар болдунун үлүг-хуузун киирип турарлар. Амгы үеде бистиң парторганизацияның агитаторлары, лекторлары СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунун болгаш ССРЭ-нин, РСФСР-нин Дээди Советтериниң сессияларының материалдарын колхозчу ажыл-ишчилерге таныштырып, ону кижи бүрүзүнге чедирер дээш биче эвес хүзениишкинни үндүрүп турарлар.

Ол сорулга-биле партком болза партия организацияларынын секретарьлары-биле сүмелешкеш массаполитиктиг ажылды эжижидиринің хемчегларын ажылдап кылгаш боттандырып турар. Ол хемчегларни агитаторларның хуралдарында база чугаалажып көрген болгаш агитация ажылында кампания хевирлиг чорукту узуткаарының тодаргай хемчегларын ажылдап кылгаш, ам боттандырып турар.

СЭКП ТК-нын ноябрь Пленумунун болгаш ССРЭ-нин, РСФСР-нин Дээди Советтериниң сессияларынын материалдарын партия чырыдышкынынын бүгү бөлгүмнеринде, трактористер курузунда, агрозоовет бөлгүмнерде өөренип кирипкен болгаш илеткелдерни, беседаларны чон ортузунда калбартып турар.

Чижээ, Булун-Теректе илеткелчилер эштер Даваа, Тас-оол олар Пленум материалдарын 7—8 кезек черлерге, Кара-Талда эш Сундуй — 5, Амаш —4 кезек черлерге таныштырып, аал-бөлүктер айы-биле туştус кижилерге чедир социалистиг чарышты организастап турарлар.

Үрбүн салбырының Шаңчыда агитатор эш Комбу, Булуц-Терек салбырының агитатору эш Арапчор олар үүгле беседа, солун номчулгалары организастап турар эвес, оонбиле кады эки организакчылар болгаш мурнакчы малчыннар болуп турарлар. Чижээ, эш Комбу бо чылын 3 кадарчыны эвилелдеп алгаш, 48 тонна сигенни боттарының күүгүбиле белеткээн, төрүүр 66 инээнден 66 бызааны ол бүрүн камгалап өстүрүп алган.

Бистиң агитаторларывыс, пропагандистер болгаш лекторлар политиктиг тайылбыр ажылындан аңгыда соцчарышты организастап, оон түннелин үндүрүп, хана парлалгазынга чырыдып турар. Чижээ, Сат Опешоол шоодуглуг солунну айда 2-ден эвээш эвес үндүрерин чедип алган болгаш солунга үнген шүгүмүлелдиг материалдарны хамаарышкан черлеринге чугаалаштырарын чедип ап турар.

Бистин совхозувустун ажыл-ишчилери ноябрь Пленумунун материалдарын улуг өөрүшкү-биле хүлээп албышаан, боттарынга бедиткен хүлээлгелерни ап турарлар. Чижээ, Булун-Терек салбырында дээре хойжу эш Ойбаа — Пленумнун материалдарын улуг өөрүшкү-биле хүлээп ап, ону ажыл-херекке боттандырар дээш 1963 чылда төрүүр 100 хойдан 100-тен эвээш эвес хураганны камгалап, хой бүрүзүнден 3,3 кг дүктү кыргып алырын хүлээнгеш, социалистиг чарышка хойжу эш Дүрбүйүү кыйгырар мен—дээн.

Молдурга кадарчызы, агитатор эш Чанчыл-Хүү 1963 чылда коммунистиг күш-ажылдың шалыпчызынын адын чаалап албышаан, бир хонукта 500 граммдан эвээш эвес немелде дензини кышкы үеде алырын хүлээнген. Ол ышкаш чижектерни совхозтун амыдыралындан хөй-биле көргүзүп болур.

Совхозта партия комитеди болгаш партия эге организациялары мурнакчыларның дуржулгазын нептередир, олардан өөренир сорулга-биле мурнакчылар-биле ужуражыышкынны практикалап турар. Чоокта чаа мурнакчы хойжу Ойбаанын 60 хар харлаанын болгаш оон мал ажылынга 15 чыл болганын демдеглеп, аңаа өртектиг белектерни база тывыскан. Мурнакчыларның плакаттарын түстүс ферма, бригадалар айы-биле чуруп кылгаш азар деп планнап турар бис.

1963 чылда совхоз 800 тонна эзтти, 715 тонна сүттү, 82,4 тонна дүктү бүдүрер дээш демисежир болгаш эрткен чылдың түннелдерин, чаа чылдың сорулгаларын салбырлар, фермалар айы-биле малчыннар хуралдарында чугаалажып, курлавырларны санап, үстүнде сорулгаларны күүседирде чүүү кылырыл дээрзин ыяк чугаалашкан, ам ону күүседип кирипкен. Чижээ, 715 тонна сүттү бүдүрерин үүгле хандырар эвес, а оон бот-үнезин чиигедиринге күш-ажылдың организациязын эжижидер сорулга-биле механиктиг саалданы 3 фермаларга тургузар болгаш оон бирээзин Булун-Теректе кылып эгелей берген. Малга быжыг чем-суурну хандырар, оон-биле эзт, сүт, дүк бүдүрерин көвүдедир дээш 2300 га кукуруза, 600 га чочак-тараа, бобы культураларын тарыыры көрдүүп турар.

Ноябрь Пленумунун материалдарын тайылбырлаары-биле чергелештир 1963 чылда алган хүлээлгелерни күүседиринге совхозтун ажыл-ишчи бүрүзүнүң хүлээлгези, киржилгези үүл, бистин курлавырларывыс каңчаар ажыглаттынганыл дээрзи агитас-массалыг ажылдың кол темазы амгы үеде ол болуп турар.

Ынчалза-даа бо талазы-биле бисте улуг четпестер, частырыглар чок дээни ол эвес дээрзи билдингир. Бистер кижилерни багай шилип ап, оларны эки таарыштыр тургузуп, чогуур үе-шаанда дуза көргүзерин четпес чорудуп турарывыстан агитас-массалыг ажылдың дээштии кошкак, ёзу барымдаалаан чоруктар ам-даа бар.

Чижээ, Үрбүн салбырында, рабкоопта хана солуннар үүгле байырлалдар үезинде үнер, шоодуглуг солуннар ында үнмейн турар. Х. Шаравин, А. Лопсан чижектиг чамдык агитаторлар хүлээлгезин күүседип, өскени сургаар хамаан чок, боттарының онаашкан ажылынга харыысалга чок чорукту болдуруп турарлар.

Организакчы болгаш политиктиг ажыл бисте четпес тургустунганыдан техника септелгезинин, үрезин арыглаашкынының планнары күүсеттинмейн, чамдык черлерде малдын кышкы байдалында четпестерниң бар болуп турары маңаа тодаргай чижек болур.

Масса-политиктиг ажылга көдээ интеллигенцияны кошкак киирештирип турарындан оларның дыка хөй лекция пропагандазынга киришпейн турар. Чижээ, агрономнар эштер Лабаченко, Кремлев олар эрткен чылын чангыс-даа лекция номчуваан.

Ынчангаш совхозта партия организациязының, оон агитаторларының кол сорулгазы: Пленумнун, сессияларның материалдарын кижи бүрүзүнге чедирери, алган хүлээлгелерни болгаш планнарны күүседир дээш, совхозтун ажыл-ишчилерин организастаары, бар курлавырларны долу ажыглаары, четпестер-биле шиитпирлиг демисежири болур.

Р. ХУНАЙ-ООЛ.

Улуг-Хем районунун «Найырал» совхозу.

Пропагандистерниң теоретиктиг конференциязының индиринден

Шынчы сөс—күчүлүг чепсек

Эрте-бурунгу шагдан бээр-ле шынчы сөстүн улуг күжүнге кижилер бүзүреп чораан. Улуг орус артист болгаш режиссёр К. С. Станиславский сөстүн ханы ужур-утказының үнелевишаан, мынча деп бижээн: «Делегейде сөстен артык күчүлүг чепсек чок. Кижилер сөсбиле демисежип, бот-боттарынга дузалажып, харын-даа балыглажып, өлүржүп-даа турар».

Сөстүн ол күчүзү аас пропагандазынга калбаа-биле ажыглаттының турар. Төөгүнүн ангы-ангы үеринде тергиидеп турган ангылар аас пропагандазын бодунун эрге-ажыктарынга калбаа-биле ажыглап турганы билдингир болгай. Ынчалза-даа ангы демиселинин чорудулгазынла пролетариат бодунун төөгүлүг тиилелгезин чедип алганының болгаш марксизчи-ленинчи идеяның калбак нептерээшкининиң үезинде аас пропагандазының күжү болгаш ужур-дузалы кажангызындан-даа артык бедээн. Чүге дээрге аас пропагандазы болза марксизчи партияның масса-биле харылаажырының, аңаа салдар чедиреринин кол чепсээ апарган. Моон ужурунда бистиң партиявыс пропаганданы сайзырангайжылар талазы-биле доктаамал сатып салып турар болгаш лектор, пропагандист кадрларга бедик негелдени салып турар.

Партийжи пропаганданың, ылаңгыя шынчы сөстүн ужур-дузазын бистин пропагандистеривис, лекторларывыс, чогаалчыларывыс-даа ханызы-биле үнелеп билир апарганнар. Маңаа чижек кылдыр мындыг чугааларны киирип болур. Сураглыг совет чогаалчы В. Маяковский бодунун үезинде мынчап бижээн: «Сөс болза кижинин угаанының полководчузу». Поэт И. Рыленков: «Кижилерге күш немээр дээш, мен база-ла ындыг сөстү дилеп чор мен» деп бижип турар.

Аас пропагандазының аргаларын кызымак өөренип турган пропагандистин, лекторнун болгаш агитаторнун мергежилдерин эки шингээдип алган мергежилдиг пропагандист кадрлар бистин республикада эвээш эвес бар. Чөөн-Хемчик районнун «Большевик» колхозунда пропагандист З. С. Моңгуштуң чугааларын, Тываның эртем-шинчилел институдунун эртем ажылдакчызы, лектор М. А. Изыпееванын лекцияларын, «Сүт-Хөл» совхозта С. Т. Буяндының солун беседаларын болгаш өскелерни-даа дыннакчылар улуг хандыкшыл болгаш сеткил ханыышкын-биле дыңнап турар.

Ынчалза-даа бистин чамдык пропагандистеривистің, лекторларывыстың болгаш агитаторларывыстың ажыл-чорудулгазында ам-даа улуг четпестер болгаш кадай чоруктар бар. Оларның чамдыктары аас пропагандазының чамдык бөдүүн чүүлдерин безин чедир хандырбайн турар. Моон ужурунда мен бодумнун дуржулгамдан чамдык сүмелерни маңаа бижиирин күзээн мен. Оон-биле кады кандыг бир кижиниң сүмези өскелерге ыяврыла албан саавыр болбас, үүгле сүме болур дээрзин чугаалап кагза эки.

Чамдык лекторлар, пропагандистер болгаш агитаторлар тайылбырлап турар темазынга эки белеткеніп албайын, белен материалга, эргидеги билиингё оорганлавыр чорук эки түннелди кажан-даа бербес. Ындыг эпчок байдалды болдурбас төлээде, бүгү талалыг, доктаамал белеткел негеттинер. Маңаа холбаштыр, пропагандист, лектор кижи теоретиктиг айтырыглар талазы-биле ханы билиглиг болуру чугула. Оон-биле чергелештир партиянын, улустун эзлчеглиг сорулгаларын, бүдүрүлгенин азы коллективтин ажыл-херээн, амыдыралын эки билир төлээде, хүн бүрү белеткенири, литератураларны, солуннарны үргүлүү хайгаараары, чогуур бижимелдерни, конспектилерни кылыр херек.

«Билиглернин үндезини үүгле эртем чогаалдарында эвес, харын хүн бүрүнүн демдеглелдеринде база турар. Билиицни доктаамал бедидип чанчык. Бодунунуң демдеглел дептержигежинге бүгү чугула чүүлдерни: солун саннарны, фактыларны, чидиг сөстерни, чечен чугааларны, үлегер сөстерни, харын эки шүлүктерни-даа демдеглеп ап чор» деп, сураглыг пропагандист Е. Ярославскийниң чугаазы хүн бүрүнүн белеткелдеринге дүүшкен чугула чагыг болуп турар.

Лекцияның азы беседаның чедиишкининг болурун ону шын белеткеп тургузары база хандырар. Ындыг болганда чаа лекцияны ажылдап кылырда-даа, белен текстини ажыглаарда-даа оон тодаргай планын, канчаар белеткензе чогуур угланыышкының тодарадыр ужурлуг. Лекцияны тургузарының азы ону номчуурунун планын кыдырда кол барымдаалаар угланыышкын дээрге, ажылчы чоннарны партияның болгаш улустун хөрээнге хапызы-биле бүзүредири. күш-ажылчы болгаш коллективтиг чоруктун, социалистиг интернационализмнин болгаш совет патриотизмнин ёзузунга, коммунизм тургузукчузунун моральдыг принциптеринге киржиидери база ол чугула сорулганы ажыл-агый, амыдырал-биле холбаштырары болур.

Лекция тургузарының белеткелиниң бир чугула үүлү болза эң тодаргай бадыткалдыг барымдаалары, сан-түннерни хөйну чыып алыры болур, а лекцияны бижип тура азы номчуп тура оларны эң-не эвээшти ажыглаары болуп турар. Ол фактылар үндезилеттинген, ханы анализтеттинген болур. Лекцияны тургузарда уран-чечен талазынче улуг кичээнгей салыры чугула. Ынчалза-даа уран-чеченинин эрге-ажыы дээш артык сөстерни, хөөрем чугааларны хамаан чок ажыглап болбас.

Лектор-даа, пропагандист-даа кижи белен материалды азы өске кижинин белеткеп каан лекциязының текстизин ол хевээрзин шуут-ла номчуур чорук кончуг эпчок болгаш дыңнакчыларга чедингир, бүзүренчиг эвес болур. Белен материалды ол хевээрзин номчуурун оралдажыр, немей белеткел кылып, аңаа немелделер, казыллалар киирбес чоруктар бистин чамдык лекторларывыста амдаа бар. Ол дээрге бодунун мурнунда салдынган чугула сорулганы канчап-чооп-ла борастап эрттирерин бодаар харыысалга чок чорук болур.

«Белеткеп каан домактар-биле чугаалаары деп чүү чүвел ол? Ол дээрге силерниң угаан-бодалыңар ажылдавайн турар, а үүгле дылынар ажылдап турары ол-дур. Баш удур белеткеп каан домактар-биле кижилерниң бодалынга чүве синирип шыдавас силер. Азы бодуңарның сөзүнер-биле ынчаар чараш чугаалап шыдавас бис деп сестир силер бе? Ындыг болза чазып турарынар ол. Бодуңарның чугаанарны кижилер эки дыннаар, ол билдингир болур... Кижи бүрүзү бодунун авазының төрүп берген дылы-биле чугаалаарын кызар ужурлуг»—деп М. И. Калининниң чугаазы лектор, пропагандист болгаш агитатор бүрүзүнге билдингир болур ужурлуг. Мынчангаш, кижилерге чүве чугаалаарда бир чугула барымдаалаар үүл болза, дыңнакчыларның дециелин барымдаалаан, дириг, амыдырал-биле холбашкан беседа болур ужурлуг. Ол дээрге кижилерни үүгле өөредир дээн оралдажыышкын эвес, харын олар-биле сүмележиишкин хевирлиг болуп турары-биле улам бүзүренчиг, чедингир болур.

Дуржулга солчулгазының аргазыбиле аныяк лекторларга болгаш пропагандистерге сүмелээр деп бодаанным айтырыглар мындыг. Олар аразында тудуш харылзаалыг. Ынчангаш В. Маяковскийниң кижинин угаанының полководчузу деп адааны сөс азы четче чугаалаарга аас пропагандазы ам үеде. коммунистиг тургузуушкунунуң калбарыышкынының үезинде улам улуг рольдуг. Оонбиле чергелештир лекторнун, пропагандистин болгаш агитаторнун харыысалгазы база аажок бедээн болгай.

А. ЛЕПЕШКИН,
политиктиг болгаш эртем билиглер нептередир талазы-биле ниитилелдин Тыва салбырының секция даргазы.

ХҮН ДЕМДЕГЛЕЛИ

Советтер ажылындан

ЧАА ЧҮҮЛДЕР ЧҮЛ? Тоора-Хем көдээ Советтин он бирги сессиязынга күүскомнун 1962 чылда чоруткан ажылдарын түннеп турда, көдээ Советтин ажылында чаа чүве чүл, хөй-ниити эгелээшкин-биле ажылдаарын канчаар боттандырып турар бис. Советтер ажылынга масса чонну киириштиреринин улам эжижидер дээш чүүү кылган бис деп айтырыглар депутаттарнын кичээнгейинге салынган турган.

Күүскомнун отчёдун ёзугаар алырга эрткен чылын ук көдээ Советтин девискээринге эш-хуузунун 5 судтары, 3 улусчу дружиналар ажылдап турган. Оонбиле чергелештир хөрээженнернин 5 чөвүлелдерин, төрелдернин 4 комитеттерин, пенсионерлер чөвүлелин, садыг болгаш хөй-ниити чемненилге талазы-биле 4 комиссияларны, кудумчу болгаш квартал комитеттерин, үш клуб чөвүлелдерин, бойдус камгалалынын 17 эге организацияларын организастап тургускан.

Ол-ла бүгү хөй-ниитинин боттывынгыр организацияларын чурттакчы чоннун активчилериниң, көдээ Советтин депутаттарының калбак киржилгези-биле тургускаш, ажылдаын эгелээн чорук Советтер ажылынга хөй-ниитиниң бот-идепкейжи киржилгезин хаара тудуп турар чаа чүүл болур. 1963 чылда ол бүгү организацияларның ажылын үре-түннелдиг болдурарынче күүском онза кичээнгей салыр херек деп сессия демдеглээн.

Н. ОЮН.

Тожу район.

* * *

ЧӨӨН-ХЕМЧИК РАЙОННУҢ Баян-Тала көдээ Советинин 20 депутаттары 1962 чылда боттарының сонгукчуларынга отчёттарын бүрүн берген азы депутат бүрүзү хамаарышкан сонгулда округтарының сонгукчулары-биле 2 удаа ужуражылга кылган.

Күүскомнун хуралдары 16 удаа болган, аңаа янзы-бүрү 24 айтырыгларны чугаалашкан. Ажылчы чондан күүскомга кирген 34 биллириишкиннернин болгаш негелде-хомудалдарын 30-нин көрүп, чогуур харыыларны берген.

Көдээ Советтин 6 доктаамал комиссияларындан казык камгалалынын (даргазы Х. Калдар-оол), көдээ ажыл-агыйнын (даргазы эш Биче-оол) комиссиялары дээре ажылдаан.

О. САЙЫН.

* * *

—«ЧЫМЧАК АЛДЫН» ТЫВЫЖЫНЫН планын күүседири көдээ Советтин амгы үедеги сонгаарладын болбас сорулгазы. Анөлүк тывыжынын күрүне планын күүсетпейн баарының барымдаазы бисте чок, турбас-даа ужурлуг.

Тожу районнун Азас көдээ Советинин он ийиги сессиязынга күүском даргазы эш Дамдынның илеткелиниден 1962 чылдың IV кварталының ан-өлүк тывыжының планының күүсеттинмээнинин дугайында медеглелинге хамаарыштыр депутаттар ынчаар чугаалаан.

«Совет Тыва» колхозтун анөлүк планын күүсетпейн турарын сессия көдээ Советтин күүскомунун ажыл-агыйга удуртулгазының кошкааның көргүзүү кылдыр көрген болгаш колхоз баштаар чери анныыр хөрээн сезонунун эгезинден тура четпес организастаан, бо чугула херекти харыысалга чок көрген деп санаан.

К. ЧАШТЫНМАЙ.

Токарьлар

«Сельхозтехниканың» Бии-Хем салбырының мастерскаязының улуг бажыңының иштинде янзы-бүрү станоктарның дээш-шимээни чаңчыкпаан кижиге кулак уюк чүве. Күш-ажылчы хүн доостурунга чоокшулай берген.

Ынчалзажок тракторнуң ходовой кезектерин септеп турар Николай Шактар, Алексей Доровских, Иван Харченко олар ажыл-че сундукнаш, шаг-үе орайтай бергенин билбээн болганнар. Токарьлар Владимир Агапович Гопаненко болгаш Василий Устинович Полухин ажыл хүну доостур чыгаанын база-ла эскербейн ажылдап турган.

Владимир Агапович Гопаненко станокту оожум доктаады каапкаш,—мырыңай хензиг-ле чедир санавайн барып-тыр мен. Ам-даа бичии хоюглаар апаар чүве-дир —дээш станогун хөделдирип, база катап ажылдап эгелээн. Удатпаанда ажылын доозуп, арнында дерин думчук аржыылы-биле чоткаш, Владимир Агапович мынча дээн:

— Ажыл хүну төнгенде станокка бичии саадаан-даа болзумза даарта мастерскаядан база бир трактор белен болуп үнеринге дузалыг үүлду будуруп кагдым.

Владимир Агапович Гопаненко Красноярск крайның Курагинск районунга механизатор болуп база токарьлап ажылдап турган. Оон Бии-Хем МТС-ке келгеш, токарь болуп ажылдаан үезинден бээр амга чедир «Сельхозтехниканың» Бии-Хем салбырында ажылдап турар.

Ол бодунуң ажылының ёзулуглаа мастери кижи. Токарьлап ажылдаан чылдарының дургузунда эш Гопаненко ол нарын мергежилге он ажыг кижини өөреткен. Оон өөреткен кижилери Бии-Хем районда база бар. Чеди класс дооска-ла мастерскаяга кээп ажылдаан Юрий Баир-оол чоокта чаа зачёт дужаагаш, ам шуут-ла токарь болуп ажылдап турар. Бичии оол Юрий бодунуң башкызының аргаларын кичээнгейлиг хайгаарап, ону улам-на эки шиңгээдип алырын оралдажып турар. Юрий Баир-оол эки шынарлыг продукцияны будуруп үндүрүп, будурер ажыл нормазын үргүлчү-ле ажыр күүседип турар.

«Сельхозтехниканың» Бии-Хем салбырының септекчилери 1963 чылды күш-ажылчы бедик көргүзүглер-биле уткуур дээш шудургу ажылдааннар. Чаржып турарларның мурнуку одуруунда Владимир Гопаненко, Василий Полухин олар чоруп, хүн бүрүде будурер ажыл нормазын 170 хуу чедир күүседип турар.

Салбырның механизаторлары дөртку кварталда 25 тракторну септээр тургаш, 37-ни септеп дооскан. Ында токарьлар В. Гопаненко, В. Полухин болгаш өскелерниң-даа күш-ажылчы үлүү кирген.

Н. ВАНЬКОВ.

ЭМЧИЛЕР БОЛУР

Чадаананың район эмнелгезинин чанында медицинаның ийи чыл хуусаалыг курузу ажыттынган. Ында 50 ажыг кижи албан организацияга, будурулгеге ажылдавышаан, улуг соңуургалдыг өөрүп турар. Ол курсту дооскаш, медицинаның ортумак эртемниг ажылдакчылары болур сорулгалыг бис.

Кады өөренип турар эштерим Сарыглар Өшкү-Саар, Шатова болгаш өскелер-биле-даа келир үеги тускай мергежилиристин дугайын бо-да хөөрежир-дир бис. Олар шупту-ла, чангыс кижи дег, мынча дижирлер:

— Өөренириңге бүгү-ле оруктар бистин мурнувуста ажык.

Х. КУУЛАР.

* * *

Кышкы каан хүн. Уруглар бөлүкбөлүү-биле селгүүстеп, чиртилеп ырлажып каап чораан чүве. «Боларны канчап кадыкшылга школазында турар, кадыы кошкак уруглар дээр боор, эрес-омаан, капшагайын!» деп, ынчап бодап чордум.

Шынап-ла, ындыг болбайн. Оларның чаагай келир үези дээш күрүне бүгү-ле үүлду таарымчалыг кылып турар. Уруглар эртенин-не сула шимчээшкин кылыр, хүнде беш катап чемненир, дүш соонда дыштанып удуур, агаарга селгүүстээр. Чурттап турар чери чылыг, чырык. Оларнын кадыкшыл байдалының аайы-биле 3—6 класстарга өөредилгезин таарыштыр тургускан.

Кижизидикчилер С. Санчай, Х. Байыскылан, Д. Авыр-оол болгаш бистиң өске-даа ажылдакчыларывыс уруглардың кадыкшылы, өөредилге-кижизидилгези дээш кызымаккай ажылдап турарлар.

Мындыг аас-кежиктиг уруглар кымнарыл? Бай-Тайганын Шуй-Аксында уруглардың кадыкшылга школазының өөреникчилери-дир.

Б. БАГАЙ-ООЛ.

Час дугайында бодал-биле

Элбек үнүш-дүжүткүр чер хар адаанда удуп, дыштанып чыдар. Ынчалзажок Барыын-Хемчик районнуң тараажылары болгаш механизатору Моңгуш Саргый-оол болгаш «Большевик» колхозтуң Хомушку Дойлу-Хаак олар ол ажылды чедиишкинниг күүседип

торлары чеди чылдың бешки чылында элбек-шилдиг дүжүттү өстүрер, чуртка улам хөй тарааны, ногааларны, ниитиниң мал ажылынга четчир санныг мал чемнерин бээр деп бодал-биле чурттап ажылдап турарлар. Ам шэгүе аажок үнелиг. Чаңгыс-аай сорулга болза бүгү-ле тракторларны болгаш көдээ ажыл-агый машиналарын часкы хову ажылдарынга өй-шаанда үлегерлиг белеткээри болур.

«Сельхозтехниканың» Кызыл-Мажалык салбырының машина-трактор мастерскаязы септелгени депшилгелиг шуушкан белдирлешкен арга-биле чорудуп турар. Маңаа шекпээжилер эки көргүзүглерни чедип алганнар.

Тракторну мастерскаа эжиинге чедирип көргеш ону арыглап, аштап адыргаш, «аарыының төөгүзүүн» илередип, холунда дамзызын тургузар. Оон соонда оон кабинаазын, каподун уштуп, соңгу өзээн адырар. «Шекпээр» совхозтун тураар. Олар болза тракторну хөй чылдарда башкарып, янзы-бүрү маркалыг он-он тракторларны болгаш көдээ ажыл-агыйның өске-даа машиналарын септеп

келген дуржулгалыг механизаторлар-дыр.

«Шекпээр» совхозтун механизатору Сарыглар Ирбан база эрес-шудургу ажылдап турар. Ол болза септеп дооскан механизмнерни база белдирлерни эдитирип, таарыштырар хүлээлгени күүседип турар. Ынчаарга ол ындыг-ла белен эвес ажыл: белдир бүрүзүнүң эзриилдери, кезектери бот-боттарының аразынга ылаптыг таарышкан турарын хандырар төлээде билиг база мергежил херек.

Тракторларның септеттинген кезектерин катап эптээр талазы-биле бригадир эң кичээнгейлиг болур ужурлуг. Ындыг кижи болза Ооржак Белек-оол болуп турар. Ол болза септелге дугайында чугаа болу бергенде аажок негелделиг кижи.

— Септелге кылып турар бо эрес эрлер болза бистиң чоргааралывыс-тыр — деп машина-трактор мастерскаязының эргелекчизи Н. Д. Астафьев чугаалап турар. — Болар чок болза бергедээр ийик бис. Септелгениң эгезинде берге-ле турган. Артык кезектер аажок эвээш турган. Электроэнергия ам-даа четпес. Ынчалзажок бистиң септекчи механизаторларывыс бүгү күжүн үндүрүп, шаг-үе барымдаалаавайн ажылдап турар. График ёзугаар он хонук бүрүзүндө беш трактор септеп үндүрер тургаш херек ырында чедини белен

гу ажылдап турар. Ол болза септеп дооскан механизмнерни база белдирлерни эдитирип, ыдыр септеп турар бис. Септелгениң шынары эки. Септелгеде коммунистер, ылаңгыя Хертек Аир-Сана мурнакчы рольду ойнап турар.

«Шекпээр» совхозтун администрациязы болгаш партия, профэвилел организациялары тускай эртемниглер-биле кады социалистиг чарыштың негелдезин ажылдап кылгай. Оон түннелин чоокта чаа үндүрген. Бригадир Ооржак Белек-оол, трактористер Ирбан Сарыглар, Хомушку Дойлу-Хаак, Ооржак Чүргүлдей, Сергей Моңгуш чарыштың тиилекчилери болган. Оларга өртектиг белектер тывыскан. Чамдык механизаторларны хүндүлеп самбыразынга киирген.

ЧУРУКТАРДА: Үстүнде бригадир Ооржак Белек-оол. Ортузунда — Сарыглар Ирбан. Аңаада—Моңгуш Саргый-оол, (солагай талазындан оң талаже) Хомушку Дойлу-Хаак.

Чуруктары болгаш сөзү Ю. КУРСКИЙНИИ.

---

6 чыл болган тудуг

Бай-Тайганын төвү Тээли суурнуң чурттакчы чонунун негелдезин ёзугаар Культура бажыңының тудуун эгелээнден бээр 6 чыл чедип турар. Ийи каът бажыңның ханазын салып дооскаш, үүгле крышазын ара кылгаш, соксап каан. Тээлиниң чурттакчылары 500 кижи чангыс үүгда олуруп алгаш, кино, концерт көөр культураның улуг одааның кажан доосту бээрин манап турарлар. Шынында Тээлиде эрги Культура бажыңы биче болганындан аңаа кино, концерт көргүзери берге. Чаа солун кинолар кээрге, ону каш катап үзүп көргүзүп тургаш, ам чонга чедиштир көргүзер. Артистер келген болза үүгле албан черлериниң аайы-биле чагыг ёзугаар көөр. Чагыгга ады кирбейн барган чон артистернин оюнун көрүп аары эңне берге. Ол ышкаш, сцена бичии болганындан артистер аңаа шин көргүзерде база-ла бергедээшкиннерге таваржырлар.

Амгы үеде Культура бажыңының тудуу доостур хамаанчок, харын чамдык ыыштары буступ дүжүп, оон фундаментизи буступ, тоглап турар апарган. Чайын боорга инек, хаваннарның девээлээр чери болу берген. Бир эвес республиканың Культура министерствозу тудугунун баштайгы үезинде олче кичээнгей салган болза, ол шагда-ла дооступ, ажыглалга кирген турар ужурлуг.

Тээли суурда Культура бажыңының тудуун кажан дооскаш, ажыглалга киирер ирги? Бо дугайында айтырыгны республиканың Культура министерствозундан ажылчы чон айтырыш тур.

И. ДҮМЕН-ООЛ.

ААА ЧЫРЫЫНДА...

«Ак-Эрик» колхозтун баштаар чери ында сес чыл школазының одаар ыяжын сөөртүп бээр бооп, оон хөлзинин шагда-ла санадып алган. Ынчалза-даа дүжүрзе чогуур ыяжын амдыгаа дээр дүжүрүп бербээнинин уламындан, школада ыяш үстүп турар. Ол ышкаш колхоз төвүнде радио ыыттавас, чырык кыппастаандан бээр алаан үе эрткен. Кежээки кичээлдерни школада ааа чырыынга эрттирип турар.

М. ЧОДУЙ.

Тес-Хем район.

Акы-дуңма куба республиканың экономиктиг чедиишкиннери

• • •

Вьетнам демократтыг республиканың камгалал министерствозунуң парлалга конференциязы

• • •

КОНГОНУҢ ХАМААРЫШПАС ЧОРУУНГА БОЛГАШ ЧАҢГЫС ЭВИНГЕ УДУР ИМПЕРИАЛИСТЕРНИҢ ЧИМЗЕНИИШКИННЕРИ

Өөрүшкүлүг түңнелдер

ГАВАНА. СЭТА-ның корреспондентизи М. Бузивскийниң дамчыдып турары болза:

Кубаның министерстволарында, үлетпүр каттыжыышкыннарында болгаш бүдүрүлгелеринде эртиен чылдың түңнелдерин үндүрүп турар. Үлетпүрде-даа база көдээ ажыл-агыйда-даа чедип алдынган чедиишкиннерни парлалгада парлап турар сан-медээлер херечилеп турар. Эртиен чылда чурттуң 160 чигир заводтары 37 миллион тонна чигир троснигин болбаазырадыр ажылдап, 4880 муң тонна чигирни бүдүрүп үндүрген. Чурттуң экономиказында эң чугула продуктуну бүдүрерин көвүдедир сорулга-биле 12.000 кабальерия шелге (1 кабальерия—13,5 гектарга ден) чигир тростнигинің плантациязын немей салган. 1962 чылда чигир тростнигин ажылдап кылырынга техниканы бир-ле дугаарында ажыглап эгелээн.

Кубаның балык үлетпүрү болгаш балык флоду улам ыңай хөгжээн. «Нотисиас де ой» солуннуң бижээни-биле алырга, 1962 чылда Куба далайже холун шиитпирлиг сунган. «Бистиң чуртувусче Совет чазактың чорутканы балыктаар совет судноларның келгени-биле национал балык үлетпүрүнге чаа угланыышкын эгелээн» деп ол солун демдеглээн.

Социалистиг чурттардан садып алганы элээн хөй чаа судноларның күсели-биле садыг флоду быжыткан.

Руда тывар үлетпүр улуг чедиишкиннерни чедип алган. «Лода», «Харлем», «Чарко», «Редондо» болгаш өске-даа ол ышкаш ындыг улуг рудниктер чыл онаалдаларын ажыр күүсеткеннер.

Совет болгаш куба тускай эртемниглериниң чоруткан шинчилелериниң түңнелинде делегейде эң хөй торф чыдар чер Сиенага чартык ортулуктуң районунда ажыттынган. Ону электростанцияларынга одалга кылдыр ажыглаар.

Металлургия үлетпүрүнүң хөгжүлдезинге улуг базым кылдынган. Эртиен чылда металл ажылдап кылыр үш бүдүрүлгелерни алгыдар болгаш чаартыр талазы-биле ажылдарны Совет Эвилелиниң дузазы-биле эгелээн. Оларның күүзү үш ажыг катап улгадыр. Чуртта каш-каш чаа фабрикаларны болгаш заводтарны тудуп, ажыглалга киирген.

Хажыдар чорукту болдурбас

ЛОНДОН. (СЭТА). АКШ Кубаже базыышкын кылыр оралдажыышкынындан ойталавайн турар. «Дейли телеграф» солуннуң Вашингтонда корреспондентизиниң дыңнадыы ол дугайын херечилел турар. Корреспондентиниң сөзү-биле алырга, Кубаны экономика талазы-биле бойкоттаарынга АКШ-тың бүгү-ле эвилелчилерин албадал-биле киириштирериниң чаа планын Вашингтониң дүжүметтери ажылдап кылып турар. Бойкотка киржиринден ойталаан таварылгада Кубаже барааннар сөөртүп турар судноларга болгаш компанияларга чогуур хемчеглерни алган турар.

Далайга садыг судноларының хостуг чоруушкунун хажыдып турар ол чорукка Англия болгаш далайлап суднолары чоруп турар өске-даа күрүнелер удурланыр апаар деп корреспондент айыткан.

Мурнуу Вьетнамга тайбыңны хандырар

ХАНОЙ. (СЭТА). Чоокта чаа Вьетнамның Демократтыг Республиказының камгалал министерствозу вьетнам болгаш даштыкы корреспондентилерге парлалга конференциязын кылган. Вьетнамга хайгаарал болгаш контроль талазы-биле делегей комиссиязының даргазының адынга ВДР-ниң камгалал министри Во Нгуен Зиаптың чоруткан чагаазын парлалга конференциязынга номчаан.

Американың Каттышкан Штаттарының шериг холгаарлаашкынының калбарганының түңнелинде Мурнуу Вьетнамда байдалдың улам чидигденгенинче делегей комиссиязының кичээнгейин камгалал министринин чагаазында көрүндүрген.

Мурнуу Вьетнамда чурттап турар националдарны чарылдырарын Каттышкан Штаттар оралдажып, Тай Нгуенде (Төп Вьетнам) чурттап турар биче националдардан «онза кезектерни» тургузуп турар дээрзин чагаада демдеглээн. Бо кезектерни америк офицерлер шуут тургузуп, өөредип, чепсеглеп турар. Делегей комиссиязы бодунун бүгү салдарын ажыглап тургаш, Мурнуу Вьетнамда дайынны соксадыр, бүгү боо-чепсээн болгаш шериг ажылдакчыларын оон үндүрер деп АКШ-тың чазаан кыйгырар, оон-биле кады чонга удур дерзин үүлгедиглерни соксадыр болгаш Мурнуу Вьетнамда албадал лагерьлерин узутказын деп Нго Динь Дьемниң эрге-чагыргаларындан негээр ужурлуг дээрзинче ол комиссияның кичээнгейин камгалал министри Во Нгуен Зиап чагаазының түңнелинде айыткан.

Улусчу армияның дээди командылалының харылзаа төлөөлериниң төлөөлекчизи полковник Ха Ван Лаунуң, корреспондентилерниң айтырыгларынга харыылап медеглээни болза: америк холгаарлаашкынның калбарганы-биле холбашкан бергелер турзажок, Мурнуу Вьетнамның патриоттары боттарының ыдыктыг эргелери дээш демиселдің хемчээлдерин калбарҷып турар. Полковник Ха Ван Лаунуң медеглээни-биле алырга, ам бо үеде Мурнуу Вьетнамның хосталгазының национал фронтузунуң контролюнда Мурнуу Вьетнамның девискээринин 70 ажыг хуузу турып турар, ында 7 миллион хире кижи чурттап турар. Чоннуң ортузунга национал фронтунуң салдары соксаал чокка өзүп турар. 1961 чылда 17.000 дьемчи солдаттар чоннуң талазынче кирген, а 1962 чылдың 11 айларында — ол чурагай 34.000 чедир көвүдээн.

Демократияга удур хоойлу төлевилели

ПАРИЖ. СЭТА-ның корреспондентизи Ю. Лопатинниң дамчыдып турары болза:

«Күрүненің айыыл чок чоруунуң суду» дээр судту тургузар дугайында айтырыгның талазы-биле чугаалажылга француз Национал хуралга январь 6-ның дүнезинде доозулган. Чазактың хоойлу төлевилели 234 депутаттар бадылаан, а 207 депутаттар удур бадылаан. Бадылаашкынның анализинин көргүзүп турары-биле алырга, хоойлу төлевилели колдуунда деголльчуларның (214 бадылаашкын) болгаш «хамаарышпастарның» (22 бадылаашкын) деткээнинің ачызында хүлээп алдынган. Хоойлу төлевилелинге коммунистер, социалистер, «Демократтыг төпүң» бөлүү, «Демократтыг каттыжыышкынның» депутаттары удур бадылаан. «Күрүненің айыыл чок чоруунуң судунуң» составын, хүлээлгелерин болгаш ажыл-чорудулгазының чурумун тодарадып турар хоойлу төлевилели база хүлээп алдынган.

Ынчангаш «күрүне эрге-чагыргазынга кыжанып турар» херектерниң талазы-биле чазак онза суд чорудулгазын чорударын чедип алган. Бо тодаргай эвес бижээн үүлдерни эң янзы-бүрү хевир-биле тайылбырлап болур. Хөй-хөй политиктиг хайгааракчылар чаа тускай трибуналды тургусканы демократтыг болгаш республиканчы партияларже база чурттуң организацияларынче шаап-халдаарының юридиктиг белеткели кылдыр көрүп турар.

Хоойлуның чаа үүлдерин ёзугаар күрүне эрге-чагыргазынга когаралды чедирип турар ажыл-чорудулгага сезиглеттиргеи ҷандыг-даа кижини тудуп хоругдаар болгаш анаа үеде 10 хонук чедир, онза байдалды чарлаан үеде 15 хонук чедир кара бажыңга олуртып болур. Ол үеде херек кырында даштыкыдан кандыгдаа харылзаа чок туттурган кижи болчукчуга безин дилег киирип шыдавас. Ол үүл чөгенчиг бичии-ле оппозицияны базарынга, ол болза салазаржы Португалияда фашисчи ёзу-чурумнун ажыглап турары амгы суд чорудулгазы-биле мырыңай дөмейлежип турар.

Онза байдалдарда эң кадыг-дошкун суд чорудулгазының дугайында үүлге хамаарыштыр көрүп турары чүл дизе, конституцияның 16 үүлүн ёзугаар президент де Голль, бичиийле чылдакты ажыглавышаан, чуртка онза байдалды чорудар эргелиг. Чүгле канчаар-ла күзей-дир... Оон ангыда «күрүненің айыыл чок чоруунуң судунуң» кежигүннерин соңгуваас болгаш чазак томуйлаар.

Солун кежээлер

Чөөн-Хемчик районнуң Чадаана хоорайда № 1 школаның үстүү класстарының өөреникчилери массалыг кежээлерни бо-ла организастаан тургулаар, анаа башкылар база идепкейлиг киржип турар.

Чогаалчы эш О. Саган-ооолдун бежен харлаанынга холбаштыр болган кежээ солун өрткен. Олег Карламовичиниң чогаал ажылының дугайында башкы эш М. Билчит допчу илеткел кылган.

Тыва литератураның хөгжүлдезинің дугайында эш О. Саган-ооолдун беседазы кежээнің киржикчилерин улуг сонуургаткан. Ол кежээ өөреникчилернин тургускан концёрти көрүштүг болган.

Ю. ЧУЛЬДУМ.

Бистиң чуртувустуң дыка хөй хоорайларының дээди, ортумак өөредилге черлери — тускай эртемниг тыва кадрларының черлери апарган.

Чүгле Красноярск хоорайның дээди, ортумак өөредилге черлери аныяк Тыва республикага партия, советтиң дыка хөй ажылдакчыларын, эмчилерни, хөгжүмчүлерни, чурукчуларны болгаш садыгның, тудугнуң база өске-даа тускай эртемниглерни белеткеп үндүрген. Красноярск хоорайның янзы-бүрү өөредилге черлеринде ам база-ла дыка хөй аныяк тыва оолдар, кыстар өөренип турарлар.

Красноярск хоорайда сураглыг орус чурукчу В. И. Суриковтуң адын эдилээн чурулга училищезин талантылыг чурукчуларны дарганап белеткээр өөредилге черлерининг бирээзи апарган. Ону доозуп үнген чурукчулар ам бистиң улуг, делгем чуртувустуң янзы-бүрү булуңнарында ажылдап, боттарының чогаадыкчы ажылы-биле чоңга бараан болуп турарлар. Амгы үеде В. И. Суриков аттыг чурулга училищезинде Тывадан база элээн каш оолдар, кыстар өөренип турарлар. Ол училищени дооскан аныяк тыва чурукчулар удавас Тывага чедип кээрлер.

Чоокта чаа Красноярск хоорайның Ленин районунда «Май 1» деп Культура ордузунуң тудуун дооскаш, ажыглалга киирген. В. И. Суриков аттыг чурулга училищезинің 1-ги курузунуң сургуулу Напчар Баазаң ол Культура ордузун чурааш бисче чоруткан. Оон ол чураан чуруун бо арында парладывыс. Моон соңгаар Напчар Баазаң бистиң редакцияже моон-даа солун чуруктарны чурааш чорударын дыңнаткан.

ФЕЛЬЕТОН

«Солуттунмастаан» кижи

«Таарымча чок ажылдакчылар үр үеде удуртур ·албан-дужаалдарга артып турар болгаш олар ажыл-херекти шуут буурадып дүжүрген соонда, чүгле ынчаарда хостап турар багай практиканы шуут болдуруп болбас деп миннир херек. Чаа үүлдү бодаарын ышкынган, ынчалзадаа «солуттунмастариың» чергезинге чедир көдүрүлген ындыг ажылдакчылар хөй областарда, ирайларда болгаш республиканларда бар болуп турар».

(СЭКП ТК-ның ноябрь Пленумунга Н. С. Хрущевтуң илеткелинден).

— Эш корреспондент. Силерге мен бодум даргам дугайын чугаалай кааптайын бе?—деп, бистиң солуннуң бир көдээ бижикчизи менээ ынча тей-тир он.

«Даргазының чогум ак азы кара талазын чугаалаар дээн кижи боор бе» деп бодап, оон черле ындызында бир-ле чүвени ижин-кара чокка илередиксээн арын-шырайынче карактарымны хере көрүпкен кайгап тур мен.

— Квартал эгезинде кончуг алгырар дарга-дыр ийин. Чамдыкта харын даргамның ындыг чоруу дан адар, хүн үнер мурнуу чарында үйгуну сергедир алгырыгыаптар аскыр дагаа-даа сагыжымга кирер.

— Чүге ынчап алгырып турар кижи боор?—деп, бат-ла айыын тыппайн айтырдым.

— «Квартал планын хуусаа бетинде күүсеттирер мен. Чүс ажыг катап күүсеттирип шыдаар мен сугсуг дигилээш, кады ажылдап турар улузу-биле-даа сүмелешкен чүве чок, хөй-ле бедиткен хүлээлгелер алыр. Бүгү чүвени чүгле боду шиитпирлээр. А оон ол алгылаан хүлээлгелериниң күүсеттези... Квартал төнчүзүнде мырынай-ла ыды чиде бээр дивес силер бе.

— Адырам, «шугум чазаарының мурнунда шыгаар, чугаалаар бетинде боданыр» дижир болгай. База бир улуг ажыл-агыйны удуртып турар кижиниң үнү квартал төнчүзүнде үнмейн баар элдеп чүве-дир аа?

— Ажыл-агыйны удуртып-башкарарын партийжи ёзу-биле көрбейн, кабинетке олурып алгаш, «аксы-биле аал көжүрүп, дылы-биле тыт ужуурарга» ынчанмайн канчаар. Квартал төнчүзүнде үнү чидер чоруу мырынай хоочураан азыыр болган чүве-дир ийн.

Шынап-ла даргазының дугайын ол кончуг шын чугаалап — шуут-ла өзээнче кирер салыпкан болду. Оон даргазын билбес, танывас кижи районда ховар чүве-дир. Чамдык улустар ону фамилиязын адап — Кыйбааран дижир. Чамдыктар оон адын, адазының адын ёзугаар — Ооржак Булгаар-оолович дижир. Айлар кварталдарның түнелин үндүрүп, план күүсеттезин чугаалашкан хуралдар болу бергенде Кыйбааран дарганың ады үнмейн барбас. Ол үнерде сөглээн сөзүнге ээ болуп шыдаваан, хүлээлгезин күүсеттейн, күрүнезинин мурнунга өре-ширелиг болуп артыкан деп шаанга-ла киирген. Хурал болган санында-ла шүүмчүдедир болгаш сөөлүнде-сөөлүнде оон кулаа безин кыспас апарган, чүгле ийи кулакты кыскаш, карак ажыла олуруптар. Пат-ла ынчап өөренип калганы ол чүве ыйнаан.

Бир катап районуң партия, совет органнарының удуртукчуларының хуралы болуп турда бир кижи туруп келгеш мынча диген чүвен ирген:

— Ооржак Булгаар-оолович. Хүжүметсиг, ажыл чылыр база айтырыгны часкаан шиитпирлээр, «мен мен» дээр чоруун чидиргеш, удуртуп турар ажыл-агыйын чогуур бедик деннелге чедир өрү көдүрүп, ажылды экижидип, чаа ёзу-биле ажылдаарын чеже катап аазаан, сөөлгү сөзүн бербээн дээр. Ооун черле күүсеттес. Кыйбааран дарганы солуп, оон орнунга өске удуртукчудан томуйлап, ону солуза черле канчап баар чүвел?

— Чүвениң ам-даа биче хирезин көөр-дүр—деп, районда база бир элээн улуг эрге-дужаалдыг Кынчыктырбас дарга чугаалаан.

Кынчыктырбастың чугаазын ёзугаар чүвениң хирезин көрүп турда-турза үе-шаг шыыгайндыр ужугуп эртип-ле турган чүвен иргин. Кыйбааранның удуртканы ажыл-агыйы амдаа сегип экиживээн, ында кандыгдаа чаа чүүлдер, чаа өскерлиишкиннер болбаан. Харын-даа чамдык көргүзүглер талазы-биле оранчок кудулап кээп дүшкен. Кынчыктырбас дарга четпестерни көрүп каанда ону черле кынчыктырбас, бир-ле хемчегни апкан турар кижи болгай. А ол хирезинде Кыйбааран солуттунмастаан, сандайындан улам быжыгландыр туттунгаш олурупкан. Азы ол анаа тыныш чадап, анаа ол-бо кыйбаттырып туруп бергени ол бе?

Кыйбааранның аажы-чаңында, ажылының стилинде чаа эки өскерлиишкиннер болбаан. Оон коллективинде бот-тывынгыр уран чүүл бөдүмүнүң киржикчилери чамдык кадай-кыстар безин «Кандыг чоржук сен, ындыг хевээр арткан-дыр сен» деп орус ырга үндезилээш, Кыйбааранның дугайында кончуг солун кожамык чогаадып алган, ол-ла орус ырның аялгазын ёзугаар ырлажып турарлар.

—Даргана бо, 1963 чылда база-ла ынчаар ажылдаар ирги—бе? —деп, ол көдээ бижикчиден айтырдым. Ол элээн ыыт чок, ханы боданып олура, улуг тынгаш чугаалайдыр:

— Амгы үеде солуттунмас кижи чок-ла чүве болгай.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

КОНГОДА ДАЙЫН ЧОРУДУЛГАЗЫ, БАРЫЫН ТАЛАКЫ КҮРҮНЕЛЕРНИҢ ЧИМЗЕНИИШКИНИ

Чаа чылдың бүдүүзүнде Конгонуң байлактыг черинге — Катангага тулчуушкун эгелээн. КНО-нуң шериглери Чомбениң жандарм-шагдааларынга удур шаап халдаашкынныг тулчуушкунну чоруда берген. «Ак-көк бөртүглер» (КНО-нуң шериглери) Катанганың кол хоорайы Элизабетвильди болгаш даг үлетпүрлүг черниң элээн каш төптерин ээлеп алган. Чоокта чаа-ла Чомбениң алыыргак чуруун чураан акша үндүрүп турган Катанганың национал банкызын КНО-нуң төлөөлекчилери холга алгаш, контрольдан турар апарган.

«Чомбени каржы дошкуну-биле ажылап турар» деп Лондонда, Брюссельде болгаш Парижте капиталистиг монополияларның солуннары хомудап, ыы-сыызы-биле алгыржып, бижип турар. АКШ-та чамдык кижилер база-ла ол ышкаш ыглап-сыктап хомудап турар апарган. Республиканчы партияның барыын үзелдиг кезээнин 1964 чылда соңгулдага президент кылдыр соңгуур бодап турары сенатор Голдустер «Конгонуң кара чаңгыс, барыын талакы чурттарга черле идегелдиг удуртукчузунга удур КНО-нуң чорудуп турар дайыны чөптүг эвес» деп хомудаан. Сенатор Томас Додд база-ла хомудавышаан гурар, ол сенатор чоокта чаа үнген номунга «бир эвес Чомбе каттышкан Республиканың премьер-министри болу берген болза, ол дээрге Конгонуң айтырыын чөптүү-биле шиитпирлээн ол болур ийик» деп бижээн.

Катанганың сепаратистериниң бөлүүн шагда-ла узуткап каап болур турган. 1960 чылдың чайынының төнчүзүнде, төп чазактың шериглери чап чаа-ла аңгыланган Катанганың кызыгаарынга турган, а Катанганың сепритистери боттарының шериглерин тургузуп ап четтикпейн турган үеде-ле, оларны узуткап каап болур турган. Ынчалза-даа КНО-нуң шериглериниң командылалы АКШ-тың айтыышкынын ёзугаар баштай Лумумбаның шериглериниң боо-чепсээн хавырып алгаш, оон соонда быжыкпаан республиканың хамаарышпас чоруун үрээринче угланган болгаш оон ёзулуг чазаанга база парламентизинге удурланган шериг эргилдезин Леопольдвильге чорударынга дузалаан. Ол үеден эгелээш-ле Катанганың айтырыы ийи чартык чылдың дургузунда шиитпирлеттинин чадап, республиканы сандарадып туруп берген.

Бүдүүлге буурап дүшкен, бараан болгаш аъш-чем чедишпес, ажыл чокталыр чорук теиндээн, акшаның үнези кудулаан болгаш бюджеттин орулгазы чарылгазын доктаамал дуглай албас апарган—Конгонуң амгы экономиктиг байдалы мындыг бооп турар. Чижээ, мурнунда чылдарда чалзажок Чомбе бодунуң кожаларының сүмезин эдербишаан, орулганың чамдыызын төп чазакка төлээринден ойталавышаан, Катангадан ак кештиг хөлезиленикчилерни доп-дораан үндүрер болгаш жандарм-шагдааларын төп чазактың контролюнга кирер дугайында КНО-нуң негелдезинге харылаваан.

Элизабетвиль-биле Леопольдвильдин аразы дыка ырак. Ынчалза-даа Катангага болган чүве бүрүзү-ле Конгонуң найысылалынга доп-дораан билдине бээр турган. Конгонуң найысылалында «Адула президент Касабубу, генерал Мобуту, даштыкы херектер министри Бомбоко болгаш айыыл чок чоруктуң албанының начальниги Нендака баштаан болук амгы үеде чагырып турар. Олар шупту барыын талакы чурттар-биле холбашкан» деп Лондонуң «Таймс» солуну бижип турар. Ол бөлүктүң эрге-чагыргага бүдүн чартык чылдың иштинде туруп келгениниң политиктиг түннели Конго республиканың төлөөлекчилер палатазынга ноябрь 28-те үнген, ынчан хуралга олурушкан 99 депутаттарының иштинден 50 депутат Адуланың чазаан дүжүрер деп бадылаан. «Нью-Йорк таймс» солуннуң Леопольдвильде корреспондентизи Лунастың бодалы-биле алырга, төлөөлекчилер палатазының кежигүннериниң барык 3/5 кезии чазакка удурланып турар апарган. Антуан Гизенгиин, иштики херектер министри турган Гбеньени болгаш Конгонуң өске-даа патриоттарын дүрүм чогу-биле тудуп бажыныаныың болгаш америк империализминиң холунга кирген политиканы чоруткаының түннелинде, чазактың ат-алдары бөксираан. Катанганың эйтырыын кандыг-бир арга-биле шиитпирлевес болза, Адуланың чазаан дүжүр октаптарынга кыжаныг тургустунган турган. Байдалды допчузу-биле чугаалаарга ындыг турган, оон түннелинде КНО-нуң шериглериниң сөөлгү тулчуушкуннары эгелээн. АКШ ол тулчуушкунну «Конгонуң чаңгыс эвинин дугайында сагыш човаар байтыгай, харын Адуланың чазаанын дүжерин болдурбас дээш бүгү-ле аргаларны чорудуп турары илерээн. АКШ хамыктың мурнунда «Бельгияның Конгода экономиктиг эрге-ажыктарын узуткаарын» оралдажып турар деп Бельгияның капиталистериниң хөй-хөй төлөөлекчилери санап турар деп Брюссельдин «Суар» солуну бижип турар. Америк саң-хөө капиталистериниң халдаашкынынга Катанганың «баштыңчылары» безин хорадап турар апарган.

КНО-нуң шериглериниң шавар халдаашкынынга Макмилланның чазаанын удурланып турар ужуру болза, «Дейли поркер» солуннуң сөстери-биле алырга, «Катангадан англи компанияларың ап турар бүгү кончааларын американнар шуптузуп холгаарлап алгаш баарындан» коргуп турарында бооп турар. Империалистерниң эрге-ажыктары үскүлежип, олар бот-боттарынга удур демисежип турар-даа болза, Конго улус бодунуң чуртундан империалистерниң шуптузун үндүр сывырыптар хире күштели бээрийне дээш империалистер шупту коргуп турар деп, ол солун бижип турар.

КНО-нуң шериглериниң Катангада дайын чорудулгазының доостуру ам-даа дыка ырак, а ындыг турбуже АКШ болгаш оон барыын талакы чурттарда эвилелчилери Катанганы чаартып үлежип алырының дугайында изиг-түлүк чугаалажышкынларны катап эгелээн. Чажыт дугуржулганың оруунда бүгү моондактарны чайладыры-биле январь 1-де Конгонуң парламентизин таратканы болза, империалистерниң чаа чимзениишкиннери болур дээрзин херечилел турар.

С. ЛОСЕВ.
(СЭТА).

РЕСПУБЛИКАНЫҢ САНИТАР-ЧЫРЫДЫЫШКЫН БАЖЫҢЫ.

АГААР БОЛУР

Бөгүн республикага шокар булуттарлыг, хар шоолуг чагбас хүн болдур. Хат кошкак. Агаарның температурязы: республикага — 27—32, а Кызылга—30—32 градус соок.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

КИНОТЕАТРЛАРГА

Январь 9-та

«НАПЫРАЛ»: «Кижи-амбибия» 10, 2 «Шаашкак» 12, «Кортук» 4, 6, 8, 10 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Бажыңны ёлка каастап турган» 10, «Насреттин болгаш Ходжент» 11.15, 1.15, «Гуссар балладазы» 3.15, 5.15, «Чуртталгазы хилис эрте берген» 7.15, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Хаттабыч ирей» 10, 30, «Кочубей» 12.30, 2.30 «Алдарның дээрбээ» 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«ВОСТОК»: «Час дээш четтирдим» 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 «Сээн өскүктерин» 11.15, 1.15 шактарда.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң орлакчызының 35-24, пропаганда киллизиниң 23—54, харыысалгалыг секретарының болгаш харыысалгалыг лежурныйның 23-35, көдээ ажыл-агый киллизиниң 25-38, партийжи амыдырал болгаш культура амыдырал киллистериниң 37-13, иштики информация киллизиниң 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг киллистериниң 21-27, үлетпүр болгаш транспорт киллизиниң 22-64, бухгалтерияның 31-75, корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—00005. Чагыг № 2927. Культура министерствозунуң типографиязы